

De geschiedenis van tabaksontmoediging in Nederland

Marc Willemsen

1948

2017

Alliantie
**Nederland
Rookvrij!**

Inleiding

Colofon

Mogelijk gemaakt door KWF Kankerbestrijding
ism Universiteit Maastricht en Alliantie Nederland Rookvrij
Amsterdam, 2018

Meer dan een halve eeuw tabaksontmoediging

De strijd tegen het roken is er een van lange adem. Er zaten meer dan 30 jaar tussen het eerste rapport van de Gezondheidsraad over de gevaren van het roken (1957) en het moment dat parlement en regering de Tabakswet aannamen (1988). Die wet was een compromis tussen economie, ideologie en volksgezondheid, waarbij gezondheid aan het kortste eind trok. Pas in 2002 werd de Tabakswet aangepast en kwam ze volledig in dienst te staan van het beschermen van de volksgezondheid. Dit was de grote verdienste van Minister Els Borst, die daarbij de confrontatie met de tabaksindustrie niet had geschuwd. De laatste jaren lijkt het tabaksontmoedigingsbeleid in een maatschappelijke stroomversnelling gekomen, mede door het idee van een Rookvrije Generatie, een initiatief van KWF Kankerbestrijding, de Hartstichting en het Longfonds.

Dit chronologische overzicht plaatst alle gebeurtenissen die een rol hebben gespeeld bij het Nederlandse tabaksontmoedigingsbeleid in een historische en internationale context. De belangrijkste acties vanuit de overheid worden geplaatst naast die van maatschappelijke organisaties en van de tabaksindustrie. Doordat ook de belangrijkste mijlpalen in het buitenland zijn opgenomen, kan de lezer zélf ontdekken hoe gebeurtenissen in binnen- en buitenland zich tot elkaar verhouden. Het uitgebreide notenapparaat biedt mogelijkheden tot verdere exploratie. Veel plezier op deze ontdekkingsreis!

Marc Willemsen

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1948			<ul style="list-style-type: none"> 👤 Willem Wassink (Ned. Kanker-instituut) legt voor het eerst verband tussen roken en longcarcinoom.¹ 			
1950						<ul style="list-style-type: none"> 📄 Publicatie Engelse epidemiologen Doll & Hill over roken en kanker.² 📄 Publicatie Amerikaanse epidemiologen Wynder & Graham over roken en kanker.³
1952						<ul style="list-style-type: none"> 🇺🇸 Reader's Digest lanceert campagne "Cancer by the carton"⁴
1953			<ul style="list-style-type: none"> 👤 Lenze Meinsma wordt directeur van het KWF 📄 Kankerspecialist Remmert Korteweg schrijft verschillende artikelen over roken en kanker en pleit voor campagnes en voorlichting en maatregelen.⁵ 			<ul style="list-style-type: none"> 📄 Publicatie van Hammond & Horn over roken en sterfte.⁶
1954				<ul style="list-style-type: none"> ★ Tobacco Industry Research Council (TIRC) zegt te gaan werken aan 'gezondere sigaret'⁷ 		<ul style="list-style-type: none"> 🇺🇸 Mei: Zweden beperkt tabaksreclame⁸
1957	<ul style="list-style-type: none"> 📄 Eerste rapport van de Gezondheidsraad wordt openbaar gemaakt.⁹ 		<ul style="list-style-type: none"> 📄 Proefschrift van Proosdij over tabaksontmoediging¹⁰ 			<ul style="list-style-type: none"> 📄 Tweede publicatie van Doll & Hill over gezondheidsrisico's van roken.¹¹
1958			<ul style="list-style-type: none"> 👤 Remmert Korteweg roept artsen op stelling te nemen.¹² 			
1961			<ul style="list-style-type: none"> 👤 Provo Robert Jasper Grootveld begint met anti-tabaks acties in Amsterdam 			
1962	<ul style="list-style-type: none"> 📄 Tweede rapport van de Gezondheidsraad: over hoe de jeugd kan worden voorgelicht. 📄 Rapport L.O.K. Voorlichtingscommissie Roken Jeugd¹³ 		<ul style="list-style-type: none"> 📄 Maart: "Roken en Gezondheid", de Nederlandse vertaling van rapport Royal College of Physicians verschijnt.¹⁴ Roken verliest haar onschuld. 			<ul style="list-style-type: none"> 📄 UK Royal College of Physicians rapport verschijnt: 'urges government to take decisive steps' 🇮🇹 TV reclame als eerste in Italië verboden

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1963	<ul style="list-style-type: none"> 🗣️ Kranenburg (1e kamer, CHU) stelt kamervragen over wat de regering tegen het roken gaat doen.¹⁵ 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 ANP bericht. Veel media-aandacht voor relatie roken en longkanker. 📄 Proefschrift van socioloog I. Gadourek over rookgewoonten in Nederland met de eerste representatieve populatiecijfers.¹⁶ 			
1964	<ul style="list-style-type: none"> 📄 Minister Veldkamp van Sociale Zaken en Volksgezondheid stelt 200.000 gulden beschikbaar voor de 'Actie Roken Jeugd'. Daarna jaarlijks 350.000 gulden 🇳🇱 Staatssecretaris voor Onderwijs verzoekt directeuren van onderwijsinstellingen erop toe te zien dat leraren niet in aanwezigheid van leerlingen roken. 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Meinsma start 'Actie Roken Jeugd' (later Actie Niet Roken 1964 - 1975)^{17/18} 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Oprichting van de Wetenschappelijke Adviesraad Roken en Gezondheid (WARG 1964 - 1997). 		<ul style="list-style-type: none"> 🇺🇸 US Surgeon General rapport "The health consequences of smoking"
1965			<ul style="list-style-type: none"> 📄 Lenze Meinsma publiceert "Roken. Een rapport over het roken en zijn gevolgen voor mens en maatschappij" 	<ul style="list-style-type: none"> 📄 Start Gentlemen's Agreement (herenakkoord)¹⁹ 🇳🇱 Stichting Tabaksverwerkende Industrie ziet af van reclame op TV²⁰ 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Verbod tabaksreclame op TV in het Verenigd Koninkrijk
1967	<ul style="list-style-type: none"> 🗣️ April: kabinet De Jong (Roelof Kruisinga (CHU) staatssecretaris Volksgezondheid.) 🗣️ Eerste vragen in de 2^e kamer over tabaksproblematiek 🇳🇱 Overheid geeft opdracht aan haar ambassadeur in VS om gezondheidsaspecten van roken op rijtje te zetten. De ambassadeur gaat bij de tabaksindustrie te rade. 					<ul style="list-style-type: none"> 🌐 Eerste wereldcongres over tabaksontmoediging (WCToH), georganiseerd in New York
1969			<ul style="list-style-type: none"> 📄 Lenze Meinsma publiceert "Roken en risico's (het 'rode boekje') met oproep aan overheid om maatregelen te nemen. Meinsma pleit voor reclameverbod, waarschuwingen op pakjes, beperking verkooppunten, leeftijdsgrens verkoop, verhoging accijns, rookverbod openbare gebouwen, verbod sigarettenautomaten.²¹ 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Philip Morris vestigt zich in Eindhoven 		

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1970	<ul style="list-style-type: none"> In reactie op Kamervragen van de PvdA (Van den Doel: o.a. <i>waarom is er nog geen reclameverbod?</i>) werd de Gezondheidsraad gevraagd om advies en werd de Interdepartementale Werkgroep Tabakreclame (IWT) gevormd (Commissie Meulblok). 		<ul style="list-style-type: none"> Meinsma vraagt KNMG om standpunt.²² Dit blijft uit. 			<ul style="list-style-type: none"> De Director-General van de World Health Organisation (WHO) presenteert report op de 23rd World Health Assembly over "The limitation of smoking". Resolution: WHO krijgt formele rol om tabak wereldwijd terug te dringen²³
1971	<ul style="list-style-type: none"> Eerste Kabinet Biesheuvel (Louis Stuyt (KVP) Minister Volksgezondheid) 		<ul style="list-style-type: none"> Brief van longartsen aan staatssecretaris Volksgezondheid om eindelijk eens tot actie over te gaan en het niet alleen aan het KWF over te laten.²⁴ Rapport Royal College of Physicians vertaald en door Meinsma verspreid in Nederlands 			<ul style="list-style-type: none"> Tweede WCToH (Londen) Tweede rapport Royal College of Physicians. "Smoking and health: now" Gezondheidswaarschuwing op pakjes in Verenigd Koninkrijk Oprichting van ASH UK door Royal College of Physicians
1972	<ul style="list-style-type: none"> Tweede Kabinet Biesheuvel (Louis Stuyt (KVP) Minister Volksgezondheid) 					
1973	<ul style="list-style-type: none"> Kabinet Den Uyl (Staatssecretaris Volksgezondheid: Jo Hendriks (KVP)) 			<ul style="list-style-type: none"> Philip Morris introduceert Marlboro in Nederland 		<ul style="list-style-type: none"> Eerste rookverbod in openbare ruimten, in Arizona.
1974		<ul style="list-style-type: none"> 24 december: Oprichting Stichting Volksgezondheid en Roken door de 3 gezondheidsfondsen 	<ul style="list-style-type: none"> Oprichting Nederlandse niet-rokersvereniging CAN 'Club van Actieve Niet-rokers'²⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> Fusie Nederlandse Algemene Bond van Sigarenwinkeliers en de Nederlandse Katholieke Vereniging voor de Tabaksdetailhandel. Naam wordt veranderd in Nederlandse Sigarenwinkeliers Organisatie (NSO). 		<ul style="list-style-type: none"> WHO doet aanbevelingen voor beleidsmaatregelen aan nationale overheden²⁶ Lalonde rapport in Canada (Health Public Policy)²⁷

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1975	<ul style="list-style-type: none"> Derde rapport van de Gezondheidsraad. Grotendeels dezelfde adviezen als eerder door Meinsma geformuleerd.²⁸ Vertrouwelijk eindadvies IWT Meulblok verschijnt.²⁹ 		<ul style="list-style-type: none"> Oprichting Stichting Anti-rookplan voor de jeugd door Jan aan de Stegge³⁰ 			<ul style="list-style-type: none"> Derde WCToH (New York) Zweden: eerste roterende gezondheids-waarschuwingen op pakjes Eerste WHO "expert committee on smoking and its effect on health" UICC Manual on tobacco control
1976	<ul style="list-style-type: none"> Meulblok Rapport wordt openbaar gemaakt. 	<ul style="list-style-type: none"> 1 november treedt mevr. Sciarone in dienst als chef de bureau bij STIVORO. Zij zet een organisatie op poten met uitzendkrachten. Vacature voor directeur van STIVORO, maar procedure vertraagd door uitblijven basissubsidie van Ministerie van Volksgezondheid 	<ul style="list-style-type: none"> NCRV TV serie "Roken? Zo kom je er van af".³¹ In samenwerking met Stichting Leven en Gezondheid. 	<ul style="list-style-type: none"> Herenakkoord opengedbroken door stippenaanduiding op pakjes Niemeyer met (gezondheids-claim) 		<ul style="list-style-type: none"> Russell verklaart tabak verslavend en geen gewoonte³² Vertoning 'Death in the West' op de BBC, daarna wordt de documentaire verboden.
1977	<ul style="list-style-type: none"> Voorstellen rapporten van Gezondheidsraad en Rapport Meulblok overgenomen door Ministerraad en door staatssecretaris Hendriks aan Tweede Kamer voorgelegd. ('Rookmemorandum')³³ December: Eerste Kabinet van Agt (Els Veder -Smit (VVD) Staatsecretaris Volksgezondheid) 	<ul style="list-style-type: none"> STIVORO start gerichte acties en verspreidt eigen voorlichtingsmaterialen (Draaikaart rookafpraak aan 8.800 bedrijven gestuurd) 1 December: aanstelling eerste directeur van STIVORO: Ad Ponfoort³⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> 17 januari: Meinsma stuurt open brief aan de minister met oproep tot indienen wetsontwerp reclameverbod³⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> Industrie gaat haar lobby in Nederland beter organiseren³⁶ 		<ul style="list-style-type: none"> Maart: Reclameverbod in Finland Eerste 'Great American Smoke Out', georganiseerd door American Cancer Society
1978	<ul style="list-style-type: none"> Rookverbod tijdens lessen Voortgezet Onderwijs³⁷ 30 juni: Ontwerp Aanduidingenbesluit sigaretten en shag in de Staatscourant. September en Oktober: Postbus 51 TV-spotje over passief roken. 	<ul style="list-style-type: none"> 17 Februari: STIVORO treedt voor het eerst in de openbaarheid en presenteert beleidsplan. Karel Staab (burgemeester Wassenaar) per 1 februari aangesteld als onafhankelijke voorzitter van het stichtingsbestuur³⁸ STIVORO start tweemaandelijks uitgave van 'Rookkolommen', bestemd voor regering, Tweede Kamer en moederorganisaties (loopt door tot 1990). STIVORO gaat het logo met de teardruppel gebruiken. STIVORO participeert vanaf 1978 in het jaarlijkse NIPO-onderzoek rookgewoonten STIVORO start voorlichtingslessen op basisonderwijs met landelijke wedstrijd ('Roken, alcohol en sport').³⁹ STIVORO krijgt wetenschappelijke Adviesraad⁴⁰ 	<ul style="list-style-type: none"> 28-31 Augustus: 2^e Europees congres "Smoking & Society" (Rotterdam), mede georganiseerd door Stichting Leven en Gezondheid.⁴¹ CAN gaat nauwer samenwerken met STIVORO: gemeenschappelijk correspondentieadres en verzendsysteem van materialen.⁴² Meinsma gaat weg bij KWF als directeur 	<ul style="list-style-type: none"> Reclamebestedingen tabaksindustrie zijn enorm: 36 miljoen gulden per jaar⁴³ Mei: Bureau Voorlichting Sigarettenindustrie stuurt alle Colleges B&W een poster 'vriendelijk roken'. 		

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1979	<ul style="list-style-type: none"> Tweede Interdepartementale Commissie Beperking Tabaksgebruik (ICBT) ingesteld. Moet beleidsvoornemens uit 1977 verder gaan uitwerken. 			<ul style="list-style-type: none"> Industrie onderhandelt met Stichting Reclame Code en komt met voorstel tot zelfregulering tabaksreclame (reclamecode) Verspreiding "Rookspectrum" aan alle huisartsen (tot 1985) 		<ul style="list-style-type: none"> Vierde WCToH (Stockholm) WHO report 'Controlling the smoking epidemic'.⁴⁴ UDSHHS rapport 'Smoking and Health'
1980	<ul style="list-style-type: none"> Tabaksreclame op radio en TV in de praktijk verboden, maar geen wet (AMVB Omroepwet, initiatief minister van CRM).⁴⁵ 		<ul style="list-style-type: none"> Twee biochemici van KUN bepleiten doelheffing van tabaksaccijns in brief aan politici.⁴⁶ 			<ul style="list-style-type: none"> Kozlowski publiceert invloedrijke studie over compenserend roken en misleiding van filter-sigaretten⁴⁷ WHO: 'Smoking and Health programme'
1981	<ul style="list-style-type: none"> Januari: ICBT biedt haar rapport aan Staatssecretaris voor Volksgezondheid (Veder-Smit) aan. Het is een tabaksindustrie-vriendelijke versie van het eerste ICBT rapport.⁴⁸ Rapport is de voorbereiding op het Ontwerp Tabakswet van 1984. September: Tweede Kabinet Van Agt (Staatssecretaris Volksgezondheid Ineke Lambers (D'66)) 	<ul style="list-style-type: none"> Directeur STIVORO Ad Ponfoort overlijdt. Roch de Jong wordt de nieuwe directeur. Campagne "Ik Rook niet, ik sport" (1981 – 1985) Augustus: STIVORO organiseert Symposium 'Trekt de rook langzaam op?' Campagne "Wie rookt is niet gezien" op verzoek van het Ministerie van WVC om niet-rokers te steunen in hun vraag om rookvrije werkplek 				
1982	<ul style="list-style-type: none"> Het Aanduidingenbesluit gaat in werking: waarschuwingen op sigarettenpakjes.⁴⁹ Mei: Derde Kabinet Van Agt (Staatssecretaris Volksgezondheid Ineke Lambers (D'66)) Kabinet besluit om advies ICBT gelijktijdig met ontwerp tabakswet te behandelen. Minister Gardeniers (VVC) heeft getracht wetsontwerp in te dienen. Dit mislukt. November: Eerste Kabinet Lubbers (Staatssecretaris Volksgezondheid: Joop van der Reijden (CDA))⁵⁰ 	<ul style="list-style-type: none"> STIVORO pleit voor wettelijk reclameverbod bij de overheid. Lobby richting politiek⁵¹ Juni: Jean Nelissen wordt hoofd voorlichting en PR bij STIVORO. STIVORO bouwt organisatie om van een passieve naar actieve lobby organisatie ⁵² 		<ul style="list-style-type: none"> Maart. Nieuwe reclamecode ingediend door SSI VNK, geaccepteerd door Stichting Reclame Code. Proefperiode van 1 jaar⁵³ 		<ul style="list-style-type: none"> Roemer (WHO) report 'Legislative action to combat the world smoking epidemic' WHO: "Health for all by the year 2000"

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>1983</p> <ul style="list-style-type: none"> 🗳️ Juli Ministerraad stemt in met voorstel tabakswet van Staatssecretaris Van der Reijden 📄 Het in voorbereiding zijnde wetsontwerp wordt ontmanteld.⁵⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> 🗳️ Roch de Jong en Jean Nelissen bezoeken het WCToH⁵⁵ Nelissen schaft daar een kopie van "Death in the West aan"⁵⁶ 🗣️ 31 augustus: persconferentie van STIVORO over de gevaren en misleiding van de nieuwe 'gezonde' sigaretten.⁵⁷ 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Nieuwe 'gezonde' sigaretten op de markt (Barclay, St. Moritz). 		<ul style="list-style-type: none"> 📄 Royal College of Physicians rapport "Health or smoking?" 🇬🇧 UK: eerste nationale niet roken dag 🗳️ Vijfde WCToH (Winnipeg, Canada).
<p>1984</p> <ul style="list-style-type: none"> 📄 November: Ontwerp Tabakswet ingediend bij Tweede Kamer.⁵⁸ 📄 Tabaksaccijns wordt verlaagd...!⁵⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> 📄 STIVORO geeft boekje 'Roken Welbeschouwd' uit. 🇳🇱 STIVORO lanceert Campagne "10 miljoen niet-rokers vragen of het wat minder kan"⁶⁰ 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Philip Morris opent fabriek in Bergen op Zoom, BAT opent fabriek in Zevenaar. 🇳🇱 Industrie klaagt bij Reclamecodecommissie over de campagne "10 miljoen niet-rokers"⁶¹ 🇳🇱 Campagne "Er zijn rokers en niet-rokers. Hou rekening met elkaar" 📄 November: brief aan 2e kamer en gemeenteraden "Roken ... een kwestie van geven en nemen". 📄 Industrie stuurt brochure over roken aan alle artsen "Informatie over roken en samenleving" 🇳🇱 "British Medical Association (BMA) start krachtige campagne tegen de tabaksindustrie" 		
<p>1985</p> <ul style="list-style-type: none"> 🗣️ December: Memorie van toelichting op ontwerp tabakswet. Staatssecretaris legt op- en aanmerkingen 2e kamer naast zich neer. 	<ul style="list-style-type: none"> 🗣️ Februari: STIVORO biedt commentaar op wetsontwerp aan de Vaste Kamercommissie Volksgezondheid aan. Onder meer scherpe kritiek op de reclamecode 📄 STIVORO schrijft op verzoek van de staatssecretaris een kritische beoordeling van de reclamecode⁶² 📄 Publicatie "Reclame als pacemaker van de tabaksindustrie" aangeboden aan staatssecretaris en 2e kamer 🇳🇱 Oktober Campagne "10 miljoen niet-rokers vragen of het wat minder kan" gecontinueerd met additionele subsidie van WVC. 🗳️ Begin van regelmatige bijeenkomsten met NL wetenschappers die onderzoek doen op gebied van tabak. STIVORO neemt coördinerende rol. 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 25 oktober: anti-roken documentaire in Veronica Nieuwslin Special, vooral over tabaksreclame, met scènes uit 'Death in the West'.⁶³ 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Industrie zet 'tegenoffensief' in : oprichting Voorlichtingsbureau Sigaretten en Shag (VSS) (latere Bureau Voorlichting Tabak (BVT)). 🇳🇱 Direct na start campagne, dient de industrie weer nieuwe klacht in bij RCC. 		<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Eerste bijeenkomst van 'tobacco control' leiders in Washington, georganiseerd door de American Cancer Society. Men begint te realiseren dat het probleem mondiaal is en dat internationaal gecoördineerde actie nodig is.⁶⁴

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>1986</p> <ul style="list-style-type: none"> Nota 2000. Overheid ondertekent WHO resolutie ("Health for all by the year 2000").⁶⁵ Doel: 20% rokers in 2000; halvering van het aantal rokers t.a.v. 1984. Beleid wordt echter niet aangepast of geïntensiveerd. Juli: Tweede Kabinet Lubbers (Staatssecretaris: Dick Dees (VVD)) 17 November brief van de staatssecretarissen WVC en EZ aan industrie over aanscherping zelfregulering reclame. 23 December: Wet Wijziging Tariefstructuur levert voordeel op voor tabaksindustrie bij 'n accijnsheffing⁶⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> Advertentiecampagne van STIVORO "Lichte sigaretten vallen zwaar tegen" en "lichte sigaret fopspeen". Tijdschriften weigeren aanvankelijk de advertenties te plaatsen vanwege vrees omzetverlies tabaksreclame.⁶⁷ 		<ul style="list-style-type: none"> Philip Morris wordt marktleider in Nederland.⁶⁸ RCC oordeelt klacht tabaksindustrie ongegrond, maar College van Beroep maakt uitspraak RCC ongedaan.⁶⁹ Tabaksindustrie op lijst van Nederlandse speerpuntindustrieën Tabaksreclame steeds intenser en alomtegenwoordig op straat zichtbaar. Campagne van de VSS 'Roken moet mogen' 	<ul style="list-style-type: none"> Europees High Level Cancer Expert Committee opgericht⁷⁰ President Francois Mitterand (Frankrijk) and Jacques Delors (Voorzitter Europese Commissie) presenteren het 'Europe Against Cancer' programma. 	<ul style="list-style-type: none"> Resolutie WHO roept lidstaten op stappen te nemen om het roken te reduceren.⁷¹ US Surgeon General publiceert report "the health consequences of involuntary smoking"⁷² IARC publiceert rapport over meerroken en kanker. Ottawa Charter for Health Promotion
<p>1987</p> <ul style="list-style-type: none"> Juni Plenaire behandeling ontwerp-tabakswet in de 2^e kamer. Stemming in juli.⁷³ Tekst "Roken schaadt de gezondheid. Het kan longkanker en hart- en vaatziekten veroorzaken" wordt verplicht op de pakjes. 	<ul style="list-style-type: none"> Werkgroep o.l.v. WVC geïnstalleerd met opdracht om meerjarenvoorlichtingsplan STIVORO te ontwerpen⁷⁴ Lesprogramma voor groep 7 en 8 basisschool ("Speel niet met vuur") Oktober: STIVORO plaatst paginagrote advertentie in 5 dagbladen "Wie helpt de niet-roker van het roken af?"⁷⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> KNMG: gedragsregel artsen: niet bij patiënten roken⁷⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> December: Tabaksindustrie dagvaart STIVORO wegens campagne 'wie helpt de niet-roker van het roken af?' en start tegencampagne "Wie helpt het werkklimaat van een onzuivere discussie af?" 	<ul style="list-style-type: none"> Lancering eerste 'Europe Against Cancer' programma 1987 - 1989⁷⁷ Tabaksbestrijding krijgt hoge prioriteit 	<ul style="list-style-type: none"> Zesde WCToH (Tokyo)
<p>1988</p> <ul style="list-style-type: none"> 8 maart: 1^e kamer behandelt en aanvaardt Tabakswet Tabakswet aangenomen op 10 maart, op 28 juli in Staatscourant verschenen⁷⁸ Maart Staatssecretaris Economische Zaken bereikt overeenstemming met tabaksindustrie over aanscherping reclame code⁷⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> 10 mei Rapport 'meerjaren voorlichtingsprogramma niet-roken' aangeboden aan ministerie van WVC: intensivering en verbreding van de voorlichting. Jaarlijkse stoppen-met-roken actie nodig⁸⁰ 21 januari: VARA uitzending "een wereld van verschil" met confrontatie tussen Jean Nelissen (STIVORO) en Philip Morris 29 oktober Jean Nelissen verwijt Staatssecretaris Dees (VVD) dat hij te weinig doet voor tabaksontmoediging, omdat hij rookt. Nelissen weigert excuses en neemt ontslag bij STIVORO.⁸¹ 		<ul style="list-style-type: none"> 9 oktober SSI, VNK en Stichting Reclamecode berichten over vernieuwde reclamecode, die per 1/1/1990 ingaat. 		<ul style="list-style-type: none"> Eerste World No Tobacco Day US Surgeon General report: cigarettes are addictive⁸² California Proposition 99 tobacco tax for health promotion Canada: Tobacco Products Control Act: banning advertising and mandating health warnings

1989

📄 Concept-advies inzake beperking verkoop en gebruik tabaksprodukten van Nationale Raad voor de Volksgezondheid i.o.v. de staatssecretaris van WVC.

🗓️ November: **Derde Kabinet Lubbers** (Staatssecretaris Volksgezondheid: Hans Simons (PvdA))

🚩 Postbus 51 Campagne 'Eindelijk een maatregel die echt helpt tegen rookoverlast.'

👤 Linssen volgt Staab op als voorzitter bestuur STIVORO

🚩 STIVORO organiseert 3-daagse UICC conferentie "Tobacco priorities and strategies" in Den Haag. Ambtenaar Eddy Engelsman (WVC) zegt in openingstoespraak dat er "zonder twijfel" een sterker tabaksbeleid nodig is.

🚩 Campagne "Roken? Waarom zou je"

📄 Structureel 3 miljoen gulden per jaar voor meerjarenprogramma niet-roken

1990

🗓️ Advies Gezondheidsraad over 'Passief roken'⁸⁴

🚩 Tabakswet treedt in werking: reclameverbod op TV en radio (volgt EU regelgeving)⁸⁵, rookvrije ruimten in openbare gebouwen. Zelfregulering voor roken in bedrijfsleven en voor reclame- en sponsoring (reclamecode wordt van kracht)

🚩 Overheid voert invoeringscampagne "Eindelijk een maatregel die echt helpt tegen rookoverlast"

🚩 Pilot van landelijke stopcampagne in samenwerking met regio's en gemeenten en Stichting Leven en Gezondheid.⁸⁶

★ 31 Mei: STIVORO krijgt op wereldnietrokendag van de WHO een onderscheiding voor op wetenschap gebaseerde jongerencampagnes.

🚩 Campagne "Laat een ander niet meer roken. Ook niet op het werk", op verzoek van het ministerie, om particuliere bedrijven te stimuleren ook rookverbod in te voeren.⁸⁷

🗓️ 31 oktober tussenvonnissen Haagse rechtbank: STIVORO wordt in gelijk gesteld

👤 Fons Nijpels wordt voorzitter van de CAN.

🚩 1 Januari: Tabaksreclamecode gaat in.

🗓️ December: Schikkingsvoorstel Tabaksindustrie met STIVORO

📄 Reclamebudget Tabaksindustrie neemt fors toe ruim 200 miljoen gulden per jaar.⁸⁸

🗓️ Eerste voorstel EC om reclame te beperken. Veto's van onder meer Nederland.⁸³

🚩 BASP opgericht door Europe Against Cancer groep.

🚩 Eerste EU Tobacco Products Directive (TPD): gezondheidswaarschuwingen en verbod op snuss.

🚩 EU Directive: TV reclameverbod

🚩 EU Directive: rookverbod openbare ruimten en vervoer

🗓️ 19 Maart. Europees parlement spreekt zich uit voor totaal reclameverbod en wil verder gaan dan voorstel Commissie voor reclamerichtlijn.

🚩 Tweede Europe Against Cancer action plan 1990 – 1994

🚩 EU Directive: maximum teernivo sigarettenpakjes binnen Europa

🗓️ Zevende WCToH (Perth, Australië)

🗓️ Telefonische hulplijn voor stoppers opgericht in UK door QUIT (formerly the National Society of Non-smokers)

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>1991</p> <ul style="list-style-type: none"> Behandeling van EU voorstel reclameverbod in de Tweede Kamer. Evaluatie tabaksbeleid door Research voor Beleid i.o.v. de overheid⁸⁹ Minister van EZ (Andriessen) stuurt briefje aan Kok om tegen accijnsverhoging te pleiten.⁹⁰ Oktober Behandeling evaluatie tabakswet en zelfregulering reclame in Tweede Kamer. 	<ul style="list-style-type: none"> Ministerie van VWC ondersteunt STIVORO vanaf 1991 met structurele subsidie, met zelfde bedrag als de fondsen (350.000 gulden). Verdere uitbreiding staf STIVORO en verhuizing naar van Oldebarneveldlaan in Den Haag. Activiteiten van Stichting Leven en Gezondheid (landelijke cursussen) worden geïntegreerd binnen STIVORO. Eerste grootscheepse multimediale stopcampagne 'Samen stoppen met roken'.⁹¹ 	<ul style="list-style-type: none"> 8 oktober Medisch directeur Hartstichting verzoekt de politiek om reclameverbod aan te nemen.⁹² W.F. Hermans publiceert 'De laatste roker' 	<ul style="list-style-type: none"> Industrie campagne "Roken? We komen er samen wel uit" Juni: persbericht "Proces tegen STIVORO beëindigd"⁹³ Tabaksindustrie laat Nederlandse Economische Instituut (NEI) rapport schrijven om rapport van RvB onderuit te halen.⁹⁴ Krantenadvertentie "Eerst verdwijnen de advertenties. Dan de media. Laat de EG geen vrijheden inperken".⁹⁵ BAT richt de Primera-winkelketen op. 	<ul style="list-style-type: none"> Mei: EC stelt reclameverbod voor. Juli: Raad van Gezondheids-ministers EU bespreekt reclameverbod.⁹⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> January: Évin Law in Frankrijk (reclameverbod) Wereld bank besluit om geen tabaksprojecten meer te ondersteunen.
<p>1992</p>		<ul style="list-style-type: none"> Hartstichting steunt lobby van European Heart Network voor Europees reclameverbod⁹⁷ 		<ul style="list-style-type: none"> Verdrag van Maastricht EU Directive: minimum accijnsniveaus (tax harmonisatie) 	<ul style="list-style-type: none"> Achtste WCToH (Buenos Aires)
<p>1993</p> <ul style="list-style-type: none"> Rapport Keuringsdienst van waren / inspectie gezondheidsbescherming over hoge gehalten teer en nicotine in shag. Advies aan de overheid om tot actie over te gaan.⁹⁸ 27 Februari: Vaste Kamercommissie overlegt met VWC en EZ en komt aanscherping reclamecode overeen (in plaats van verbod).⁹⁹ April: Akkoord ministers Volksgezondheid en EZ met de tabaksindustrie over verdere verscherping reclamecode¹⁰⁰ Keuringsdienst van Waren (KvW) gaat naleving rookverbod controleren. December: Overleg Vaste Kamercommissie over reclameverbod. Tabaksindustrie niet bereid af te zien van imagoreclame. 	<ul style="list-style-type: none"> Start 'Maatschappelijk Actieplan niet-roken' waarin STIVORO samenwerking intensiveert met andere maatschappelijke organisaties¹⁰¹ Verdere uitbreiding en verdieping voorlichtingsactiviteiten STIVORO, samenwerking regio in kader van jaarlijkse multi-mediale stopcampagnes. Campagne 'samen? Hou 't rookvrij' September: Directeur STIVORO bezoekt fractievoorzitters grootste partijen om te lobbyen voor reclameverbod. 1 december Advertentie STIVORO 'Waar zit het gezond verstand van onze politici?'¹⁰² 	<ul style="list-style-type: none"> Januari Oprichting Medische Alliantie tegen het roken.¹⁰³ Februari Lobby Hartstichting voor reclameverbod¹⁰⁴ Nederlands Kankerinstituut (NKI) rapport n.a.v. EPA studie. Persconferentie op 6 oktober. 30 november brieven fondsen aan VWC en vaste Kamercommissie over reclameverbod. 2 december Petitie Medische Alliantie aan Tweede Kamer over reclameverbod. 	<ul style="list-style-type: none"> Stichting Rokersbelangen gaat van start (Tom Wurtz) 	<ul style="list-style-type: none"> Thema Europese week tegen kanker is passief roken. BASP rapport over passief roken. 13 december Raad van gezondheids-ministers. Reclame Richtlijn wordt niet in stemming gebracht. 	<ul style="list-style-type: none"> US Environmental Protection Agency rapport over gevaren van meerroken

JAAR	OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
1994	<ul style="list-style-type: none"> Mei Nieuwe RCT (Reclame Code Tabak). Geen reclame meer via billboards vanaf 1995. Overtreding wordt beboet met 100.000 gulden (was 50.000). Verbod op bioscoopreclame (per 1/1/1996) wordt opgenomen in de RCT. Augustus: Eerste Kabinet Kok (Minister Volksgezondheid: Els Borst (D'66)) 	<ul style="list-style-type: none"> Fiasco met de 'Holland Flyer'. STIVORO zou hoofdsponsor worden voor recordpoging non-stop vlucht rond de wereld. Bleek te duur. H-MIS (minimale Interventiestrategie Huisarts en praktijk) wordt geïmplementeerd Juli: Korthals Altes volgt Linssen op als Voorzitter STIVORO Oktober: Roch de Jong gaat met pensioen, Ben Baan interim directeur. Campagne 'gastvrij voor rokers en niet-rokers' (horeca) 	<ul style="list-style-type: none"> Hartstichting organiseert jaarthema Roken. Campagne "Stoppen met roken. Een gezonde instelling" van STIVORO. CAN wordt 'Clean Air Now' 		<ul style="list-style-type: none"> ENSP en ENYPAT vervangen BASP.¹⁰⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> Oktober: Negende WCToH (Parijs): Nederland, UK en Duitsland worden opgeroepen om hun blokkering minority t.a.v. reclameverbod op te geven.¹⁰⁶ Oprichting INGCAT (int. Nongovernmental coalition against tobacco) 7 CEO's tabaksindustrie zweren voor US congres dat nicotine niet verslavend is.¹⁰⁷
1995	<ul style="list-style-type: none"> Nota Volksgezondheidsbeleid 1995 – 1998 "Gezond en Wel": Erkenning dat regelgeving in Nederland in vergelijking met andere landen mild is. Minister Borst kondigt hierin intensivering van het tabaksbeleid aan.¹⁰⁸ Najaar: Minister Borst bezoekt Ministerie van Volksgezondheid van de VS en laat zich door Amerikaans tabaksbeleid inspireren. 6 november brief Minister VWS aan 2^e kamer: EU verbod op tabaksreclame wordt afgewezen en reclamecode moet gewijzigd worden 	<ul style="list-style-type: none"> Februari: Boudewijn de Blij wordt directeur van STIVORO. Met ingang van 1995 is het campagnebudget van STIVORO door het ministerie van VWS structureel met 2 mln. verhoogd.¹⁰⁹ Onderzoek Science & Strategy van de marketingactiviteiten van de tabaksindustrie in opdracht van STIVORO. Onderzoek naar maatschappelijke kosten van het roken (Pott i.o.v. STIVORO) 	<ul style="list-style-type: none"> CAN voert actie voor rookvrij vliegen. Transavia en Martinair verbieden per 1 november het roken op hun vluchten. KLM maakt meerderheid vluchten rookvrij. Medische Alliantie biedt petitie aan vaste Kamercommissie volksgezondheid aan, waarin wordt aangedrongen op een reclameverbod. 182 hoogleraren ondertekenen advertentie in dagbladen. 	<ul style="list-style-type: none"> BVT tolerantiecampagne "Genieten moet mogen" Productie Caballero (Laurens) verplaatst van Den Haag naar BAT fabriek in Zevenaar NEI rapport over consequenties van een reclameverbod 	<ul style="list-style-type: none"> BAT begint in Brussel te lobbyen voor een industrie-vriendelijke vorm van impact assessment van alle nieuwe EU regelgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Health Canada publiceert "When packages can't speak" over voordelen van 'plain packaging'¹¹⁰
1996	<ul style="list-style-type: none"> Mei: Nota tabaksontmoedigings-beleid wordt in de Tweede Kamer behandeld.¹¹¹ Minister Borst wil tolerantiecampagnes verbieden Oktober: Motie van Jan Marijnissen (SP) over beperking verkooppunten tot speciaalzaken wordt door de Tweede Kamer aangenomen Verbod op tabaksreclame in bioscopen (Reclame Code) 	<ul style="list-style-type: none"> STIVORO vertoont Canadese TV-spot "Joanne" in bioscopen. STIVORO zet campagne "Roken. Dood & Doodzonde" voort, maar met hardere afbeeldingen, bedoeld om toenemende tolerantie t.a.v. roken bij jongeren en volwassenen te verminderen. Start kwartaalblad 'STIVORO Visie', gericht op professionals 	<ul style="list-style-type: none"> CAN, Astmafonds en andere organisaties dienen klacht in tegen campagne van Philip Morris. 	<ul style="list-style-type: none"> Juni: Philip Morris lanceert EU brede campagne om gevaren passief roken te bagatelliseren ('koekjes campagne').¹¹² 	<ul style="list-style-type: none"> Derde Europe Against Cancer Action Plan 1996 - 2000 European Conference Smoking or Health in Helsinki 	<ul style="list-style-type: none"> US President Bill Clinton verklaart dat nicotine een verslavende drug is en geeft de FDA de autoriteit om nicotine te reguleren.

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>1997</p> <ul style="list-style-type: none"> 👥 Strijd in Tweede Kamer rond steun van Nederland aan Europese richtlijn tabaksreclame. Verzet van VVD uiteindelijk gebroken. 👤 Juni: Minister Borst zegt in de Tweede Kamer van standpunt te willen veranderen over tabaksreclame en verbod te willen invoeren en niet meer de EU te willen blokkeren. 📄 Forse accijnsverhoging tabak¹³ 	<ul style="list-style-type: none"> ★ STIVORO ontwikkelt veel nieuwe interventies: jaarlijkse Actie De Rookvrije School (subsidie van OCW), Expotheek, Campagne "Roken? Niet waar de kleine bij is", Smoke-free kids, implementatie C-MIS, vervolg Roken Dood- & Doodzonde (nieuwe uitingen met directe gevolgen van roken). 🗨️ STIVORO vraagt politieke partijen om meer aan tabaksbeleid te doen. 🇳🇱 STIVORO bestudeert mogelijkheid om ook in Nederland proces aan te spannen tegen de tabaksindustrie 📄 STIVORO vraagt industrie in open brief om duidelijkheid over toevoegingen (ammonia). 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 November: Medische Alliantie roept in dagbladadvertentie de Europese ministers van volksgezondheid op tot reclameverbod. 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 CAN dient klachten in tegen overtreding reclameverbod en onderzoekt juridische activiteiten tegen de industrie. 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 4 december. Europese raad van ministers van Volksgezondheid stemt in met Europese richtlijn tabaksreclame (Tobacco Advertising Directive, TAD1 98/43/EC). 👥 Oprichting European Network for Smoking Prevention (ENSP) 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Mei: UK krijgt Labour regering. Deze steunt EU advertising ban 🇳🇱 UK: Labour regering begint met anti-tabaks activiteiten 🌐 Tiende WCToH (Beijing). 📄 Publicatie Leshner: Addiction is a "chronic relapsing brain disorder"
<p>1998</p> <ul style="list-style-type: none"> 📄 Toets van ontwerpvoorstel tabakswet door NSPOH Gezondheids-effectrapportage Tabaksontmoedigings-beleid¹⁴ 🇳🇱 Uitzondering roken in 1/3 van de ruimte in kantine opgeheven. 👥 Augustus: tweede Kabinet Kok (Minister Volksgezondheid Els Borst (D'66)) 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Oktober: start campagne "... maar ik rook niet" (1998 – 2001). Campagne leidt tot klachten bij Reclame Code Commissie en CDA stelt Kamervragen aan minister Borst. 	<ul style="list-style-type: none"> 📄 Longfonds publiceert zwartboek met ervaringen van astmapatiënten met roken op werk. 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Imperial Tobacco neemt Douwe Egberts Van Nelle over van Sara Lee 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 White paper 'Smoking kills' gepubliceerd in Verenigd Koninkrijk.¹⁵ 🇳🇱 12 mei 1998: Europarlement besluit dat EU lidstaten voor 2006 een volledig reclameverbod moeten hebben. Hamerstuk van eerder genomen principebesluit van de ministers.¹⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> 🇳🇱 Tabaksindustrie geeft in VS toe dat roken verslavend en schadelijk is. 👤 Juli: Gro Harlem Brundtland wordt Directeur-Generaal van de WHO. Bestrijding roken wordt topprioriteit. 🇳🇱 Oprichting Tobacco Free Initiative (TFI) van WHO. 📄 WHO rapport "Guidelines for controlling and monitoring the tobacco epidemic". 🗨️ Conferentie Tobacco and Women in Parijs (ENSP). 🇳🇱 Duitsland vraagt Europees Hof om Ad Ban ongedaan te maken.¹⁷ 🇳🇱 November: Master Settlement Agreement in VS, Tabaks industrie moet interne documenten vrijgeven

JAAR OVERHEID EN POLITIEK

STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ

OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES

DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE

EUROPA

WERELD

1999

📄 Juni: Minister Borst stuurt voorstel tot wijziging van de Tabakswet aan de 2e kamer.¹¹⁸

👤 Minister Borst laat onderzoeken of tabaksindustrie aansprakelijk gesteld kan worden voor kosten voor volksgezondheid¹¹⁹

👤 6 juli: Trudy Prins wordt directeur van STIVORO.

🚩 Het teerdruppel logo wordt verlaten. STIVORO krijgt moderner huisstijl

📄 STIVORO ontwikkelt leerlijn voor onderwijs: vanaf groep 7 basisonderwijs. Begin structurele aandacht voor roken in het onderwijs.

🚩 December: start Operatie Tegengif (Smokefree class competition).

🚩 December: "Dat Kan ik Ook!" De stoppen-met-rokenmillenniumcampagne, mogelijk gemaakt met 3 miljoen extra van KWF.

👤 18 december: interview in Trouw met Minister Borst, waarin zij de tabaksindustrie de oorlog verklaart.¹²⁰

🗣️ CAN roept zieke rokers op zich te melden voor schadeclaims.

🚩 Veel publiciteit over rechtszaak zieke roker (Wim ter Schegget) tegen de industrie en oprichting Nico 10.

🚩 Campagne 'Roken? Vraag het even!'

👤 November: Raad van EU-commissarissen neemt richtlijn aan waarin bepaald wordt dat tabaksindustrie inzicht moet geven in additieven en aanduiding mild/light wordt verboden.

📄 Treaty of Amsterdam: EU regelgeving moet minder belastend worden voor het bedrijfsleven.¹²¹

📄 Rapport ASH UK (Clive Bates): Tobacco additives: Cigarette engineering and nicotine addiction

👤 Eurocommissaris Byrne legt nieuwe Richtlijn voor over handel in en productie van tabak.

🗣️ October: European Court of Justice verwerpt TAD1

🗣️ February: Conference Smoking or Health in Gran Canaria.

📄 World bank report: 'Curbing the epidemic'

🗣️ Washington: WHO conferentie van gezondheidsministers waar minister Borst aanwezig is en geïnspireerd raakt.¹²²

🚩 Start van het FCTC onderhandeling proces

📄 CDC publiceert "Best practices" in Tobacco Control

🚩 De film 'The Insider' komt uit.

2000

👤 17 Mei: Minister Borst kondigt tijdens WHO conferentie in Geneve aan dat ze een volledig rookverbod werkplek gaat invoeren en rigoureuze aanpak tabaksbeleid wil.

👤 Start Publiek-private alliantie 'stoppen met roken'.

🏠 November: STIVORO verhuist naar de Parkstraat in Den Haag

🚩 21 november STIVORO krijgt een "lesje lobbyen" van de Canadese antirookactiviste Heidi Rathjen

🗣️ Rechtszaak Willem Ter Schegget en Jeanette Andeweg versus Niemeijer om schadeclaim (Advocaat Martin de Witte van "Sap de Witte Roth")

🗣️ November uitspraak Rechtszaak Nienke Hora Adema versus de Cruquiushoeve om rookvrij wonen¹²³

🗣️ Astmafonds steunt Nanny Nooijen in rechtszaak tegen werkgever (PTT Breda). Uitspraak: werkgever dient werknemer te beschermen.

🚩 Phillip Morris maakt bekend dat het de komende jaren haar fabriek in Bergen op Zoom gaat uitbreiden tot grootste productie-faciliteit ter wereld. Investering van 100 miljoen euro.

🗣️ Elfde WCToH (Chicago)

📄 Reducing Tobacco Use: A report of the Surgeon General.

📄 Augustus: rapport over beïnvloeding tabaksindustrie van de WHO.

🗣️ 12-13 Oktober: Public hearings in Genève over het voorgenomen FCTC verdrag¹²⁴

🚩 Oprichting van FCA (Framework Convention Alliance)

📄 Rapport 'Clearing the Smoke' van US Institute of Medicine over Tobacco Harm Reduction

🚩 Canada: eerste grafische waarschuwingen ter wereld (op 50% van het pakje)

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2001</p> <ul style="list-style-type: none"> Maart: Ministerieel memorandum om reclameverbod toe te voegen aan de al aan het parlement aangeboden concept-tabakswet.¹²⁵ 31 mei 2001: Debat in Tweede Kamer over tabakswet.¹²⁶ Zorgnota van Minister Borst: Doel 28% rokers in 2004. December: debat in de Eerste Kamer over de Tabakswet. CDA stemt voor onder voorwaarde dat er meer geld komt voor voorlichting en steun aan rokers die willen stoppen (motie Werner).¹²⁷ 	<ul style="list-style-type: none"> Call Centrum (telefonische coaching + Advies) operationeel bij STIVORO Augustus: STIVORO heet DEFACTO rookvrij. 	<ul style="list-style-type: none"> Februari: Boek 'Het rookgordijn' van Joop Bouma komt uit en is aanleiding voor Kamervragen over invloed tabaksindustrie. KWF start met roken en zwangerschap campagnes Najaar: Rapport commissie Albeda over gezondheid lagere SES groepen en (onder meer) roken. 	<ul style="list-style-type: none"> Oprichting Stichting Forces Nederland¹²⁸ 	<ul style="list-style-type: none"> 18 juli: De EU tabaks productrichtlijn (TPD-1; 2001/37/EC) gaat in werking. 	<ul style="list-style-type: none"> Reclameverbod IJsland: eerste volledige 'cigarette product display ban' Engeland verbiedt tabaksreclame
<p>2002</p> <ul style="list-style-type: none"> 17 juli Gewijzigde Tabakswet gaat fasegewijs in om industrie tijd te geven zich aan te passen. Rookverbod werkplek, openbaar vervoer, volledig reclameverbod, leeftijdsgrens 16 jaar, invoering bestuurlijke boetes voor handhaving. Mei: Aanduidingenbesluit gewijzigde gezondheidswaarschuwingen volgens EU normen in werking. Nederland is hiermee de eerste in Europa die de nieuwe gezondheidswaarschuwingen heeft. Juli: Eerste Kabinet Balkenende (Minister Volksgezondheid Eduard Bomhoff (LPF)) 16 oktober: Minister Bomhoff treedt af. Aart-Jan de Geus interim Minister VWS 	<ul style="list-style-type: none"> Maart: STIVORO heet weer STIVORO 23 januari: oprichting PPP (Partnership Stoppen met Roken)¹²⁹ Werner gelden worden ingezet in „Plan Rookvrij”. STIVORO gaat in kader van dit plan intensiever samenwerken met VWS. November: College voor zorgverzekeringen vindt dat stoppen-met-roken vergoed moet worden. April: Formatiedossier 'Intensiveren en Diversifiëren' t.b.v. kabinetsformatie 	<ul style="list-style-type: none"> Start experiment met vergoeding stoppen met roken in de provincie Friesland. April: Willem van den Oetelaar wordt voorzitter CAN (volgt Fons Nijpels op) 		<ul style="list-style-type: none"> December: TAD-2 ('Ad Ban') 2003/33/EC aangenomen door Europese Commissie en in november door Europese parlement: verbod van cross-border advertising. European Strategy for Tobacco Control (ESTC) 	<ul style="list-style-type: none"> European Conference on Smoking or Health in Warschau

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2003</p> <ul style="list-style-type: none"> Januari: Verkoopverbod aan minderjarigen (<16 jaar). Gezondheidsraad publiceert haar tweede advies over meeroken. Geen beleidsaanbeveling over rookverboden. Mei: Tweede Kabinet Balkenende (Minister Volksgezondheid Hans Hoogervorst (VVD)) 16 juni: Nederland ondertekent het FCTC verdrag Najaar: Nota Langer Gezond Leven 2004-2007 naar de Tweede Kamer. Roken is speerpunt. Doel: 25% rokers in 2007. Niet-roken moet sociale norm worden. Hoogervorst legt advies CvZ over vergoeding stoppen-met-roken naast zich neer. Zelfregulering (tot 2006) m.b.t. roken in sport. Afspraak met NOC-NSF September: Verbod mild en light sigaretten gaat in.¹³⁰ Reclameverbod gaat in 	<ul style="list-style-type: none"> Januari: Klaas Poll volgt Korthals Altes op als voorzitter bestuur STIVORO STIVORO Campagne 'Kinderen Kopiëren'. Website 'Roken en de wet' Extra groot budget (10 miljoen euro 'Wernergeld') voor campagnes jaarwisseling 2003 / 2004.¹³¹ 'Nederland start met stoppen', Startpakket, Roken en de werkplek. Resultaat: 1 miljoen stoppers. 	<ul style="list-style-type: none"> College voor Zorgverzekeringen adviseert om stopmethoden te vergoeden. Oktober: 'Workshop on tobacco ingredients' bij het RIVM¹³² 	<ul style="list-style-type: none"> Industrie (BAT) komt met Age Key systeem voor tabaksautomaten. KHN presenteert stappenplan 'Gewoon Rookvrij' 	<ul style="list-style-type: none"> 16 juni EU ondertekent het FCTC verdrag 	<ul style="list-style-type: none"> 21 Mei: de WHO adopteert FCTC Twaalfde WCToH (Helsinki) Els Borst wordt geëerd met de WHO wereld niet-roken dag prijs¹³³
<p>2004</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 januari: rookverbod werkplek treedt in werking. Rookverbod trein. 27 januari: Tabakswet wordt (op punt van reclame) in overeenstemming gebracht met TAD-2 van de EU: ook motorsportevenementen vallen er nu onder (per 30/7/2005) 1 februari: tabaksaccijnsverhoging van € 0,46 ofwel met 14% (het prijseffect bedraagt € 0,55 inclusief BTW) Besluit tabaksautomaten (Stb. 55)¹³⁴. Besluit uitzonderingen rookvrije werkplek (Stb. 2004, 561): uitzondering voor de horeca. Stappenplan KHN voor 2005-2008: TK, 29 200 XVI, nr 278 	<ul style="list-style-type: none"> Stopcampagne voorgezet (5 miljoen Werner geld): Nederland Gaat Door met Stoppen + vervolg op "... maar ik rook niet" ("Nou weten we het wel") . Januari: start 2-wekelijks intern '10-miljoen overleg' tussen STIVORO en VWS. Meerjarenplan tabaksontmoediging 2005 – 2008 "Doorzetten en verder terugdringen"¹³⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> CBO Richtlijn Behandeling tabaksverslaving gepubliceerd. CAN gaat 'Clean Air Nederland' heten 	<ul style="list-style-type: none"> November: Tabaksindustrie en Stichting Rokersbelangen starten 'Gideonsbende', om rookverbod horeca te ondermijnen gaan. 	<ul style="list-style-type: none"> Publicatie van EU ASPECT report 'tobacco or health in the European Union: Past, Present and future' 	<ul style="list-style-type: none"> WHO handbook "Building blocks for tobacco control" Schotland: eerste land in UK met "indoor" rookverbod

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2007</p> <ul style="list-style-type: none"> Febuari: Vierde Kabinet Balkenende (Minister Volksgezondheid Ab Klink (CDA)). Febuari: Klink zegt in interview op tv dat de horeca binnen een jaar rookvrij moet zijn. Regeringsverklaring: horeca moet voor eind van de kabinetsperiode (2011) rookvrij zijn. 8 juni: ministerraad spreekt over rookvrije horeca. 		<ul style="list-style-type: none"> 23 januari: Rookvrij ontbijt tweede kamer onderdeel lobby rookvrije horeca in regeerakkoord CAN overhandigt 60.000 kaarten met handtekeningen aan formatie-onderhandelaars Rouvoet en Verhagen.¹⁴⁵ 27 juli: CAN daagt het attractiepark Duinrell in Wassenaar voor de rechter.¹⁴⁶ RIVM publiceert rapport "Kosten en effecten van tabaksontmoediging" waarin ambities van het NPT zijn doorgerekend. Doel 20% in 2010 is niet haalbaar. 			<ul style="list-style-type: none"> US Institute of Medicine's rapport "Ending the tobacco epidemic: A blueprint for the nation."¹⁴⁷
<p>2008</p> <ul style="list-style-type: none"> 27 maart: gesprek Minister Klink met directeurs van de 3 fondsen en STIVORO over voortgang NPT.¹⁴⁸ 1 juli: Horeca gaat rookvrij. Slechte publiciteitscampagne door Rijksvoorlichtingsdienst (de 'Peukje' campagne). Juli: accijnsverhoging. Prijs pakje Marlboro stijgt met 40 cent. September: Minister Klink opent rookruimte in Nieuwspoort Minister Klink laat pilot 'vergoeding stopondersteuning' uitvoeren (Agis pilot). 	<ul style="list-style-type: none"> Campagne "In iedere roker zit een stopper" (april 2008 – januari 2009) 	<ul style="list-style-type: none"> Januari: rookverbod Schiphol December: Rechtbank Amsterdam wijst schadeclaim Wim Römer tegen BAT af. 	<ul style="list-style-type: none"> 21 mei: oprichting Stichting Red de kleine Horeca Ondernemer (KHO)¹⁴⁹ 29 november: demonstratie op Malieveld tegen het horeca rookverbod in eenmanszaken BAT staakt de productie in Zevenaar 		<ul style="list-style-type: none"> COP-3 Durban, Zuid-Afrika 15 September: start wereldwijde economische recessie (Lehman Brothers bank gaat failliet)
<p>2009</p> <ul style="list-style-type: none"> Juli: Roken in cafés zonder personeel toegestaan (rechter geeft cafés De Kachel en Victoria gelijk) 3 December Minister van Jeugd en Gezin André Rouvoet krijgt de resultaten aangeboden van RIVM onderzoek naar aantrekkelijkheid sigaretten voor jongeren. 	<ul style="list-style-type: none"> 1 April: nieuwe mission statement van STIVORO: geen probleem eigenaar meer, maar probleemoplosser.¹⁵⁰ April: STIVORO en KWF beginnen voorbereiding van ECToH 2011 Mei: Lies van Gennip ontvangt dreigement van tabaksindustrie Juni: STIVORO wordt door VWS gekort op de instellingssubsidie. Liaisonsubsidie door VWS ingetrokken. December: Fondsen laten weten dat zij stoppen met instellingssubsidie aan STIVORO Zorgmodule Stoppen met roken 	<ul style="list-style-type: none"> Maart: Oprichting Stichting Rookpreventie Jeugd 	<ul style="list-style-type: none"> Philip Morris produceert 110 miljard sigaretten per jaar 9 januari: oprichting Natte Horeca Nederland¹⁵¹ Juni. Onthulling in NRC "een rokende gideonsbende" over lobby tabaksindustrie tegen rookvrije horeca¹⁵² 		<ul style="list-style-type: none"> 14th WCTOH, Mumbai, India

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2010</p> <ul style="list-style-type: none"> 4 juni: PvdA Lijsttrekker Job Cohen wil kleine cafés uitzonderen van rookverbod¹⁵³ 14 oktober: Eerste Kabinet Rutte (Minister Volksgezondheid Edith Schippers (VVD)) 28 oktober Minister Schippers kondigt koerswijziging tabaksbeleid aan: minder overheid November: Minister Schippers kondigt aan dat de kleine horeca uitgezonderd zal worden van het rookverbod 	<ul style="list-style-type: none"> Juni: STIVORO presenteert introductiedossier aan nieuwe kabinet: "Aan het werk: Tabaksontmoeding. Voorwaarde voor een vitaal Nederland", met voorwoord door Els Borst.¹⁵⁴ 16 Juni: Symposium 35 jarig jubileum STIVORO "We have only just begun". Presentatie nieuwe visie¹⁵⁵ en eerste ITC Netherlands National Report. 		<ul style="list-style-type: none"> December: Industrie doet een poging om het ministerie van EZ weer leidend te krijgen op het tabaksdossier.¹⁵⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> EC start stakeholder consultaties over TPD-2 	<ul style="list-style-type: none"> November COP-4, Uruguay. November: Amerikaanse regering presenteert "Ending the tobacco epidemic: A Tobacco Control Strategic Action Plan"¹⁵⁷
<p>2011</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 januari Stoppen-met-roken wordt vergoed via ziektekostenverzekering 25 mei: Gezondheidsnota Minister Schippers ('Gezondheid dichterbij'): stop subsidie STIVORO, geen campagnes meer, roken toegestaan in de kleine horeca, Beëindiging van vergoeding stoppen met roken. Juli: roken weer toegestaan in kleine cafés 	<ul style="list-style-type: none"> 6 januari Startbijeenkomst 'Alliantie Tabaksontmoeding'¹⁵⁸ 28-30 Maart ECToH Conferentie in Krasnapolski, Amsterdam ¹⁵⁹ 31 mei: persconferentie Partnership en NPHF over gezondheidsnota Schippers 1 juni: VWS deelt STIVORO mee dat met ingang van 2013 de subsidierelatie wordt beëindigd. 21 juni: 20 Medische organisaties bieden petitie aan Tweede Kamer aan om vergoeding SMR te behouden.¹⁶⁰ 28 Juni: Brief van VWS met besluit om de subsidie aan STIVORO te stoppen per 2013 en tabakspreventie vanaf die datum te integreren met alcohol- en drugspreventie bij het Trimbos-instituut 3 November: bekendmaking Alliantie Nederland Rookvrij in Trouw¹⁶¹ 9 dec. Brief in de Lancet waarin internationale wetenschappers (+ directeuren fondsen) zorgen uitspreken over afbraak tabaksbeleid Nederland 14 december. Rondetafelgesprek 2^e kamer over preventienota (met inbreng van KWF, Partnership, STIVORO). Lies van Gennip: "Longkanker is politieke keuze"¹⁶² Perslunch waarin Lancet brief aan 2^e kamer werd aangeboden in persconferentie in Dudok. Toelichting John Britton en Geoffrey Fong. Partnership opent Website "Fabels in rookbeleid" 21 december: Start van serie artikelen in Trouw 'tabakslobby spreekt mee in Den Haag' December: Minister Schippers beantwoordt Kamervragen over falend rookbeleid en banden met de tabaksindustrie. 	<ul style="list-style-type: none"> 19 januari: Start activiteiten Stichting Rookpreventie Jeugd (SRJ). Longartsen Pauline Dekker en Wanda de Kanter bieden Manifest "Houd jeugd uit de rook" aan Minister Schippers¹⁶³ 21 oktober: Zembla documentaire over contacten Minister Schippers met tabaksindustrie: ("minister van tabak")¹⁶⁴ 29 oktober: Dagvaarding CAN tegen VWS over rookvrije horeca¹⁶⁵ 14 januari: Oratie Marc Willemsen "Roken in Nederland. De keerzijde van tolerantie"¹⁶⁶ 	<ul style="list-style-type: none"> 3 februari. SSI en VNK sturen brief aan VWS met hun zorgen over de strikte interpretatie van artikel 5.3 van het FCTC 5.3¹⁶⁷ Juni: SSI en VNK tekenen Industrie Memo of Understanding met de Douane om smokkel tegen te gaan.¹⁶⁸ 		<ul style="list-style-type: none"> Internationale Summit Noncommunicable Diseases (NCD) IARC Handbook "Effectiveness of tax and price policies for tobacco control" September: NCD Summit over non-communicable diseases

2012

- Stoppen met roken wordt niet meer vergoed. Gedragmatige ondersteuning blijft wel verzekerde zorg
- 5 januari: vragen van Henk van Gerven (SP) aan Minister Schippers n.a.v. artikelen in Trouw over banden met industrie.¹⁶⁹
- Motie van Esmee Wiegman (CU) voor intensivering tabaksbeleid (n.a.v. shadowreport van STIVORO)¹⁷⁰
- 12 februari: 2e kamer stemt in met voorstel CU om horeca weer helemaal rookvrij te maken
- Juni: initiatiefwetsvoorstel Lea Bouwmeester over transparantie contacten regering met tabaksindustrie.
- 1 juli: asbakken moeten weer van tafel in kleine cafés
- 5 november: **Tweede Kabinet Rutte** (Staatssecretaris Martin van Rijn (PvdA) gaat tabak doen)
- 23 November: Staatssecretaris Martin van Rijn wil leeftijd verkoop sigaretten naar 18 jaar.
- 20 december Amendement op begroting VWS om STIVORO in 2013 nog te blijven subsidiëren wordt verworpen in de Tweede Kamer.

- 1 februari: Artikel BBC News over invloed van de tabaksindustrie in Nederland.¹⁷¹
- 11 maart: overhandiging 1e FCTC Shadowreport van STIVORO door ANR aan 'schaduw-minister' Schippers in Nieuwspoort.¹⁷²
- 3 mei Alliantie Nederland Rookvrij roept regering op tot accijnsverhoging + intensiever tabaksbeleid
- 18 juni: Uitzending van Nieuwsuur over tabaks-lobby
- 15 oktober: Lies van Gennip neemt afscheid van STIVORO. Dewi Segaar wordt directeur STIVORO.
- 4 november RTL Nieuws: Minister moet niets hebben van strenge tabaksregels¹⁷³
- 30 november: Uitzending Nieuwsuur: Kamermeerderheid voor strenger tabaksbeleid. Roep om een nationale tabaksnota.¹⁷⁴
- 14 december: minisymposium STIVORO (presentatie nieuwe organisatie + afscheid Lies van Gennip)
- December: Start campagne KWF 'Roken kan echt niet meer'

- 20 januari: 14^e nationale Longkan-ker Symposium in de Koepelkerk, Amsterdam. Start sterkere inzet artsenorganisaties (NKI)¹⁷⁵
- 12 maart: Rechtszaak CAN versus VWS over rookvrije horeca.
- 27 april vervolg Koepelkerkoverleg¹⁷⁶ Oprichting TabakNee
- 15 mei: NKI-AVL manifest. Ropt regering op tot intensiever tabaksbeleid
- 25 juni NKI (koepelkerk groep) stelt kernteam samen met lobby-agenda.
- 9 oktober: open brief SRJ aan Diederik Samson schoffeert Schippers¹⁷⁷
- 15 oktober CAN start landelijke kaartenactie 'Horeca 100% rookvrij'
- 4 december: CAN biedt petitie 100% rookvrije horeca aan 2^e kamer aan.

- 27 maart Brief PM Benelux in Trouw verweer tegen 5.3¹⁷⁸
- 19 april Brief Industrie over additieven in FD
- 24 mei Lobby Philip Morris tegen accijnsverhoging¹⁷⁹
- 23 juni Ingezonden brief PM tegen 5.3¹⁸⁰
- 27 juni Tabaksbranche in verzet tegen accijnsverhoging¹⁸¹
- 19 september Stichting Red de Kleine Horecaondernemer wordt opgeheven.

- 29 februari High level conference on pictorial health warnings in European Parliament
- December: Concept EU Tobacco Product Directive (TPD2) gepubliceerd

- Februari: boek 'Golden Holocaust (Proctor) gepubliceerd.
- Maart: 15de WCToH Singapore
- 7 augustus: Australië wint proces tegen industrie over plain packs
- November: COP-5 Seoel¹⁸²
- 21 November WHO – NCD doelstelling: 30% reductie van tabak in 2025.¹⁸³
- 1 December: Australië krijgt als 1^e ter wereld plain packs

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2013</p> <ul style="list-style-type: none"> 12 februari: debat in de Tweede Kamer over de rookvrije horeca¹⁸⁴ 27 februari: Kabinet besluit om rookvrije horeca in te voeren per 1/1/2014. 17 juli: Henk van Gerven (SP) dient amendement in tot beperking verkooppunten tabak.¹⁸⁵ 30 september Henk Van Gerven (SP) dient amendement in om aantal verkooppunten tabak te verminderen 1 en 2 oktober: stemming in Tweede Kamer over verhoging minimumleeftijd verkoop tabak Oktober: Presentatie Nationaal Programma Preventie ('Alles is Gezondheid'). Wat betreft roken ligt de nadruk op rookvrije schoolpleinen en aanscherping sociale norm ('Het is normaal als je voor je 18e niet rookt')¹⁸⁶ 29 november: van Rijn kondigt aanscherping regels Elektronische sigaretten¹⁸⁷ 	<ul style="list-style-type: none"> 16 januari: Hoger beroep STIVORO over de beëindiging¹⁸⁸ November: oprichting Stichting Alliantie Nederland Rookvrij¹⁸⁹ 11 december: STIVORO feitelijk beëindigd (email en website non actief). 	<ul style="list-style-type: none"> 11 februari: Zitting CAN hoger beroep tegen uitzondering kleine cafés 11 maart: lancering van website Tabaknee.nl 26 maart: CAN wint in hoger beroep rechtszaak tegen de Staat om rookvrije kleine cafés¹⁹⁰ 	<ul style="list-style-type: none"> 14 april Demonstratie tegen het rookverbod kleine horeca en 'betutteling' in Venlo 15 april 2013: tabaksindustrie doet WOB verzoek "om afschrift van alle documenten die het ministerie (hierna: VWS) met diverse organisaties heeft gewisseld over een aantal onderwerpen in verband met het tabaksbeleid." 	<ul style="list-style-type: none"> 25 februari: public hearing in EU Parlement over TPD-2 21 juni EU Council komt met voorstel wijziging TPD 4 oktober: 16 EU ministers (waaronder NL) roepen op tot versnelde invoering TPD-2.¹⁹¹ 18 December: compromis accoord over TPD-2 bereikt in Europees Parlement.¹⁹² 	<ul style="list-style-type: none"> 28 Augustus: Ierland besluit om in 2014 plain packaging in te voeren.¹⁹³ 10-12 September 'The Endgame for Tobacco conferentie in New Delhi'.¹⁹⁴ 12 November 'E-cigarette Summit', Londen
<p>2014</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 januari: leeftijdsgrens verkoop sigaretten naar 18 jaar. 19 mei: Tobacco Product Directive (2014/40/EU) gaat in werking 21 oktober: van Rijn kondigt aan dat de kleine cafés per onmiddellijk rookvrij moeten zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> Januari: ANR bureau gaat van start in Den Haag aan de Eisenhouwerlaan Oktober: eerste Stoptober campagne Eind 2014: gezamenlijke strategie richting een rookvrij Nederland vastgesteld: de routekaart naar een rookvrije generatie 	<ul style="list-style-type: none"> Juni: oprichting Stichting Eindspel Tabak 8 September: Stichting Rookpreventie Jeugd klaagt Nederlandse staat aan wegens Artikel 5.3 van het FCTC verdrag 14 oktober: overwinning CAN: de Hoge Raad bekrachtigt het vonnis van het gerechtshof Den Haag dat uitzondering kleine cafés niet rechtsgeldig is.¹⁹⁵ 			<ul style="list-style-type: none"> 25 september: Frankrijk maakt bekend dat het plain packs gaat invoeren.¹⁹⁶
<p>2015</p> <ul style="list-style-type: none"> 23 juni: AO tabaksbeleid: motie van de PvdA roept overheid op convenant te sluiten met branchorganisaties over display ban 	<ul style="list-style-type: none"> November: campagne 'op weg naar een rookvrije generatie'. Januari: 2e FCTC shadowreport door ANR 15 december: Start KWF campagne 'Eigenlijk Best Gek he?!' 	<ul style="list-style-type: none"> 23 september: AH kondigt proef met display ban aan. 9 november: Uitspraak rechtbank Den Haag over rechtszaak SRJ over artikel 5.3 FCTC.¹⁹⁷ 		<ul style="list-style-type: none"> 25 november. Frans parlement stemt voor generieke verpakkingen. Wordt in mei 2016 geïmplementeerd. 	<ul style="list-style-type: none"> 16th WCTOH conference (Abu Dhabi)

JAAR OVERHEID EN POLITIEK	STIVORO EN ALLIANTIE NEDERLAND ROOKVRIJ	OVERIGE GEZONDHEIDSORGANISATIES	DE NEDERLANDSE TABAKSINDUSTRIE	EUROPA	WERELD
<p>2016</p> <ul style="list-style-type: none"> April: Accijnsverhoging van € 0,54 per pakje shag van 40 gram 20 Mei: TPD-2 gaat in werking. Tabakswet wordt 'Tabaks- en rookwarenwet'¹⁹⁸ 15 november: Kamermeerderheid stelt 1 december als deadline voor POS ban supermarkten 23 December. Kamerbrief van Rijn waarin hij aankondigt wetsvoorstel voor POS ban voor te bereiden.¹⁹⁹ 	<ul style="list-style-type: none"> 7 juni: Supermarktketen Jumbo plaatst sigaretten achter deurtjes 9 juni: presentatie MKBA rapport aan Martin van Rijn in Rosarium Amsterdam tijdens Alliantieraad ANR 	<ul style="list-style-type: none"> 11 maart: Manifest 'Het Roer Moet om' van huisartsen²⁰⁰ 17 maart: KNMG publiceert standpunt tabaksontmoediging 28 April: Anne Marie van Veen start actie om het OM te bewegen om strafzaak tegen de industrie te starten, met advocaat Benedicte Ficq ('Sick of Smoking'). 29 september wordt aangifte tegen de tabaksindustrie gedaan oa ivm de Sjoemelsigaret CAN verliest rechtszaak tegen uitzondering rookruimtes in horeca²⁰¹ 	<ul style="list-style-type: none"> September: Philip Morris kondigt 'Foundation for a Smoke-Free World' aan 		
<p>2017</p> <ul style="list-style-type: none"> 24 januari: Kamer stemt vóór amendement Tabakswet waardoor POS display ban wettelijke grondslag krijgt.²⁰² 20 mei: wettelijke regeling TPD-2 van kracht. Oude voorraden mogen niet meer verkocht worden.²⁰³ Rookvrije Generatie opgenomen in regeerakkoord kabinet Rutte III²⁰⁴ Staatssecretaris Blokhuis wil vol inzetten op Rookvrije Generatie 	<ul style="list-style-type: none"> 12 januari: film STIVORO 'Een doodnormale zaak' in de bioscoop Maart 2017 KWF doet mede aangifte tegen de tabaksindustrie. Mei 2017: Start campagne Hartstichting voor een rookvrije sport 	<ul style="list-style-type: none"> 12 januari: Vereniging NTvG maakt bekend dat het "Sick of Smoking" gaat steunen met 100.000 euro. 21 januari: zorgdebat in Carré 'het roer moet om': meerderheid politieke partijen wil verstrekkende maatregelen om het roken door jongeren te ontmoedigen.²⁰⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> Lancering Iqos (heat not burn sigaret)²⁰⁶ Start Philip Morris Foundation for a smoke free world²⁰⁷ 		

Endnotes

- 1 Wassink WF. Ontstaansvoorwaarden voor longkanker. Ned Tijdschr Geneesk 1948; 92: 3732-42.
- 2 Doll R, Hill AB (1950). Smoking and carcinoma of the lung: preliminary report. *BMJ*, 2: 739-48.
- 3 .Wynder, WL, Graham EA (1950). Tobacco smoking as a possible etiological factor in bronchiogenic carcinoma: A study of six hundred and eighty-four proved cases. *JAMA*, 143: 329-336
- 4 Eerste keer dat gevaren van het roken aan het brede publiek werden gecommuniceerd. Reader's digest begon pas in 1957 met Nederlandse editie ('Het Beste')
- 5 Korteweg begon in de jaren vijftig, na zijn pensioen, met een strijd tegen tabak. Verstuurt brochure 'Huisarts, roken en de preventie van longkanker' aan alle huisartsen. "Uitsluitend dank zij zijn initiatieven waarschuwde de Nederlandse overheid al in 1957 tegen het roken (Meinsma, 1969. Roken en risico's, p. 9). Korteweg was lid van de commissie die het advies van de Gezondheidsraad opstelde. Zie ook <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2667875/1999/12/22/Dokters-in-dienst-van-de-tabak.dhtml> Korteweg raakt teleurgesteld: "hoewel enerzijds niet blind voor de dwang der verslaving, kon hij zich anderzijds niet neerleggen bij het ontbreken van activiteit van op de verantwoordelijke personen en instanties, die hij zodoende steeds meer van zich vervreemde". (in memoriam, NTVG, 1961)
- 6 Hammond EC, Horn D. (1954). The relationship between smoking habits and death rates. A follow-up study of 187,766 men. *JAMA*, 155: 1316-28.
- 7 With counsel from TIRC, tobacco companies began mass-marketing filtered cigarettes and low-tar formulations that promised a "healthier" smoke. <http://edition.cnn.com/US/9705/tobacco/history/>
- 8 Bron: Van Proosdij (1957). Proefschrift, p.243
- 9 Wester J. Roken en gezondheid. Rapport van de Gezondheidsraad. Ned Tijdschr Geneesk 1957; 107: 459-64. Roken leidt tot longkanker, hoewel de leden van de commissie hier niet unaniem over waren. Bouma: dermate weifelend, dat het genegeerd kon worden. Toch verklaart minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid op basis van het rapport dat er een samenhang tussen roken en longkanker bestaat en dat de jeugd moet worden voorgelicht. Hoe dat zou moeten gebeuren, werd gevraagd aan tweede commissie Gezondheidsraad o.l.v. Wester. Deze commissie adviseerde om een 'college van bijstand' samen te stellen door de toenmalige KWF (Stichting Landelijke Organisatie voor de Kankerbestrijding, L.O.K.).
- 10 Van Proosdij V (1957). Roken: Een individueel- en geneeskundige studie [Smoking: a study in individual- and social medicine]. [PhD thesis]. Amsterdam: Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij.
- 11 Doll R & Hill AB (1956). Lung cancer and other causes of death in relation to smoking: A second report on the mortality of British doctors. *BMJ*, 2: 1071-81.
- 12 Korteweg R (1958). Huisarts, roken en de preventie van longkanker [General practitioner, smoking, and prevention of lung cancer]. Verslag en Mededelingen betreffende de Volksgezondheid, 8/9: 805-858.
- 13 Meinsma (1969). Roken en risico's. p.88. Advies was om over te gaan tot permanente voorlichting binnen "het raam van de GVO", gesteund door overheidspropaganda en maatregelen.
- 14 "Roken en gezondheid". Nederlandse artsen konden dit boek gratis aanvragen, dankzij subsidie van 'KWF'. De tabak verliet in één klap haar onschuld.
- 15 Aan minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid hoe de regering de aangekondigde acties tegen het roken gaat steunen en wat ze verder nog gaat doen. Meinsma (1965). Rapport over het roken en zijn gevolgen etc. p.131. Kamervraag n.a.v. nieuwe CBS cijfers over grote aantal overleden mannen door longkanker.
- 16 "Riskante gewoonten en zorg voor eigen welzijn. Een structureel-sociologische analyse van het roken en het drinken." http://www.dbnl.org/tekst/gad0001risiko1_01/gad0001risiko1_01.pdf
- 17 Meinsma was in 1963 gepromoveerd opeen proefschrift over gezondheidsrisico's van roken. Actie vooral tegen de jeugd gericht, voorlichting op scholen. Vanaf 1964 ontving hij jaarlijks bijna 200.000 gulden voor acties om de jeugd voor te lichten.
- 18 Meinsma ontvangt hiervoor een jaarlijkse subsidie van Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, gemiddeld minder dan 200.000 gulden per jaar (bron: bijlage open brief Meinsma aan de Minister, d.d. 17-1-1977).
- 19 Industrie spreekt af buiten de discussie over roken en gezondheid te blijven. Een lijn te trekken. En reclame mag niet appelleren aan gezondheid. Ook in andere landen (België, UK, West-Duitsland worden dergelijke herenakkoorden gesloten).
- 20 Bron: Gazmararian, 1997.
- 21 'Rode boekje' van Meinsma, met voorwoord van staatssecretaris Sociale Zaken en Volksgezondheid Kruisiga.
- 22 In Nederland blijven artsen afzijdig, 8 jaar na verschijnen rapport Royal College of Physicians. KNMC: "We zullen ons er in de toekomst niet aan kunnen onttrekken. Het wachten is op een geschikt moment". (Bouma, p. 43).
- 23 WHO. WHA23.32 Health consequences of smoking. Geneva, Switzerland.
- 24 Initiatief van de Vereniging van Longartsen. Dit leidt tot advies vraag aan de Gezondheidsraad.
- 25 CAN richt zich vooral op aanspannen van juridische procedures tegen tabaksindustrie en werkgevers. Actie tegen roken in openbare ruimten, openbaar vervoer, advertenties in dagbladen, etc. CAN klopt aan bij STIVORO voor financiële steun.
- 26 Onder meer reclameverbod, gezondheidswaarschuwingen, verkoopbeperkingen, rookverbod openbare ruimten en arbeidsplek.
- 27 "...popularised the idea of preventive health and tobacco quickly became the main target of Heathy Public Policy (Cairney et al. ,2012; p.57).
- 28 De volksgezondheidsbelangen moeten prevaleren boven de economische belangen. Onjuist en onmogelijk voor de overheid om zich nog langer afzijdig te houden. Organisatorische maatregelen en verordeningen, zoals reclameverbod, beperking van beschikbaarheid van rookwaar, verwijdering van sigarettenautomaten, verhoging tabaksaccijns ter financiering van anti-rookcampagnes en rookverboden voor openbare ruimten. Anti-rookbeleid dient te worden ondersteund met financiële middelen die een redelijke relatie staan tot de omvang van het volksgezondheidsprobleem, tot de budgetten van de tabaksindustrie en tot de inkomsten van de overheid uit de accijnzen. De overheid dienst zich in toenemende mate te realiseren dat hier sprake is van een paradoxale situatie in onze samenleving, die door ene merkwaardig taboe wordt beschermd". Door overheid genegeerd. De commissie pleit ook voor de vorming van een Nederland Instituut tot Beperking van het Roken. Dit leidt tot oprichting van STIVORO. Alle andere aanbevelingen worden genegeerd. 'De aanbevelingen herhalen wat Meinsma 15 jaar eerder al bepleit heeft.
- 29 Aanbevelingen van Gezondheidsraad meegewogen. Veel aanbevelingen van de Gezondheidsraad overgenomen. Werkgroep pleit voor gezondheidswaarschuwingen op pakjes, een reclameverbod en zegt dat de overheid het publiek moet voorlichten over schade over roken en passief roken. Belangen van volksgezondheid zijn primair en groter dan de economische en financiële belangen van de overheid. "Een middenweg is niet mogelijk". Rapport leidt niet tot overheidsingrijpen. Overheid gaat akkoord met zelfregulering (vrijwillig reclamecode: Reclame Code voor Tabaksproducten); industrie belooft geen reclame te richten op jongeren, geen link met sport te leggen en gaat nicotine, teer en koolmonoxidegehalten op pakjes plaatsen. Dit blijft 26 jaar in stand, met periodieke kleine aanscherpingen. Hierdoor heeft men verdere wetgeving buiten de deur weten te houden.
- 30 Aan de Stegge start met Niet-roken overeenkomsten voor kinderen.
- 31 Door Marsman (Radboud Universiteit Nijmegen) geëvalueerd. De NCRV uitzending betekende grote bekendheid voor de cursussen van Stichting Leven en Gezondheid.
- 32 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1640397/>
- 33 Wettelijke bescherming niet-roker, wettelijke beperking tabaksreclame, etikettering tabaksproducten, lange termijn maatregelen onder meer accijnzen en beperking verkooppunten. STIVORO dringt in de jaren daarna aan op uitvoering van dit Rookmemorandum.
- 34 Ponfoort was daarvoor lange tijd directeur Voorlichtingscentrum Pharmaceutische Industrie (later Nefarma).
- 35 Brief 17/1/1977 van Meinsma aan de minister (archieff STIVORO). Roept bij de minister op tot indienen van een wetsontwerp voor een algemeen reclameverbod. Verder uit hij teleurstelling over de manier waarop de overheid het probleem wil gaan aanpakken. Waarschuwingen op pakjes hebben geen effect volgens hem. Meinsma is tegen aanbevelingen om de niet-roker te vrijwaren van inademen van andermans rook. Hiervoor zou onvoldoende wetenschappelijk bewijs zijn voor schade.
- 36 Tabaksindustrie gaat steeds steviger lobbyen (2e helft jaren 70, Bouma, p.287). SSI neemt professionele lobbyist aan. Men probeert de verschillende industrieën op 1 lijn te krijgen. Sommigen willen passieve houding, anderen (PM) willen actieve overheid beïnvloeden en publieke opinie bespelen. Tot dan toe hield men zich vooral afzijdig van de roken en gezondheidsdiscussie. <http://legacy.library.ucsf.edu/tid/fro2aoo/pdf?search=%22pm%202501020542%200686%22>
- 37 Ministeriele beschikking op grond van de Wet op het voortgezet onderwijs, initiatief minister van Onderwijs)
- 38 Op de persconferentie werden de 'beleidslijnen' gepresenteerd in het stuk "Een gulden per roker per jaar". Plan: eerste 2 jaar opstartfase en oprichting Wetenschappelijke Adviesraad. Daarna 5-jarenplannen. Vanaf het begin moet het werk wetenschappelijk onderbouwd zijn, volgens de nieuwst inzichten uit de GVO. Achterban zou moeten bestaan uit vrijwilligers van de CAN en Stichting Leven en Gezondheid. STIVORO zou activiteiten van

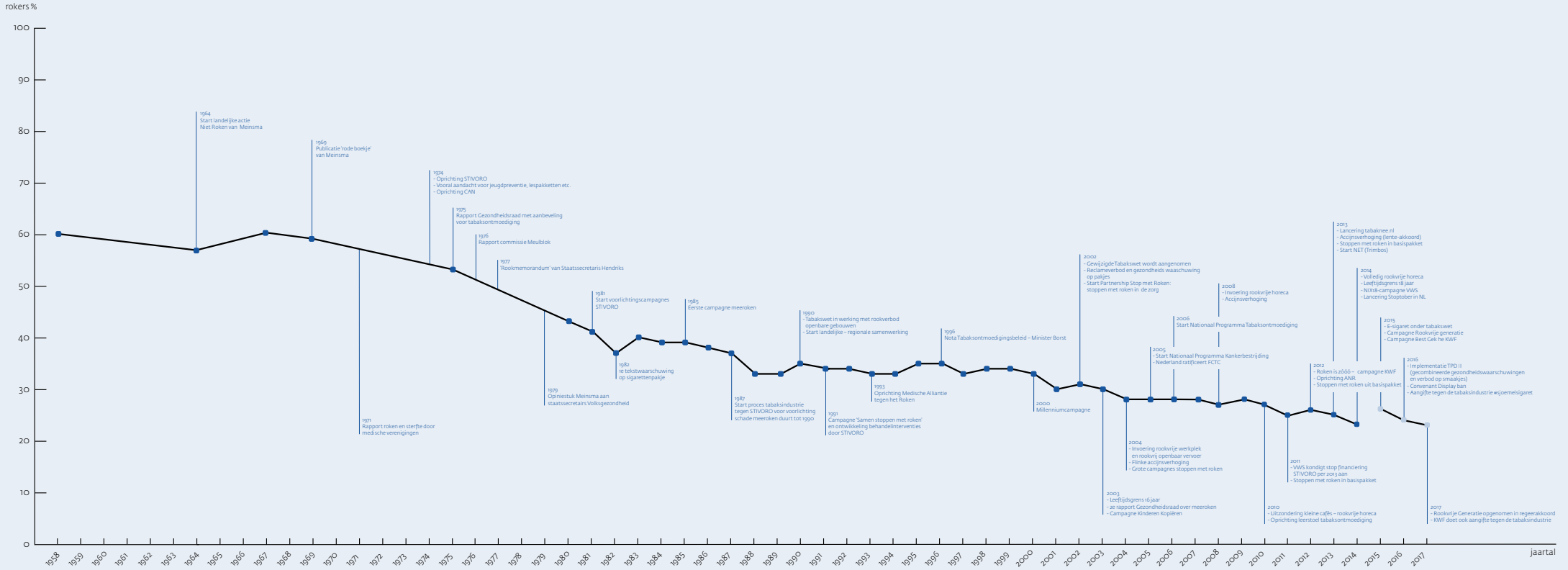
- deze organisaties moeten gaan coördineren. ('Een gulden per roker per jaar'. Den Haag : STIVORO, 1978.)
- 39** Feitelijke de eerste voorlichtingsactiviteit. STIVORO werkt samen met Nationale Commissie tegen het Alcoholisme aan een school-voorlichting in februari: lessen voor laatste klassen BO over roken, alcohol en sport. Hier is een landelijke wedstrijd aan gekoppeld. Ongeveer 150.000 leerlingen doen mee. Gezamenlijke subsidie-aanvraag bij overheid van 80.000 gulden.
- 40** WAR van STIVORO gaat zich eerst richten op rol van massacom-municatie. Onder voorzitterschap van van Voorst Vader, met deskundigen als Ruud Jonkers, van Woerkom, van Raay en de Mooy.
- 41** Toespraak minister Ginjaar: <https://industrydocuments.library.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=hhhb0094>
- 42** Nauwere samenwerking met behoud van wederzijdse identiteit en beleid. Wederzijdse waarnemers in elkaars bestuur.
- 43** Hayes, p.143.
- 44** Bevat min of meer handleiding voor hoe je als land tabaks-probleem het beste kunt aanpakken. Brede, integrale benadering is nodig (wetgeving, voorlichting, accijns, hulpverlening) en gericht op realiseren van niet-roken als de norm. Volledig reclameverbod. Er wordt uitgebreid uit geciteerd in boekje "Roken Welbeschouwd". Gaat om 'totaal strategie'. "Tot nu toe vormt de Nederlandse Tabakswet een nogal magere bijdrage aan zulk een strategie". (Roken Welbeschouwd, 4e druk, p.101.
- 45** Aangetekend moet worden dat Nederland nooit etherreclame voor tabak heeft gekend (Tuinderd, in Hayes. P. 166).
- 46** Hayes, 1984, p. 142. Ze wilden dat uitbreiding van het kanker-onderzoek gefinancierd zou worden uit extra belasting op sigaretten. Persbericht van de KUN, mei 1980. Profijtbeginnsel: "wie extra gezondheidszorg consumeert moet daar zelf voor betalen".
- 47** Kozlowski et al. The misuse of 'less-hazardous' cigarettes and its detection: Hole-blocking of ventilated filters. Am J Publ Health, 70: 1202-1203.
- 48** In 1984 was dit rapport nog steeds niet officieel gepubliceerd en is nog onduidelijk in hoeverre aan de realisering van de voorstellen wordt gewerkt (Tuitwerd, p. 165).
- 49** Waarschuwing op pakjes, met teer- en nicotinegehalten (Roken bedreigt de gezondheid) (AMVB Warenwet, initiatief minister van Volksgezondheid)
- 50** Volgens Roch de Jong "voor ons de beste staatssecretaris. Die vent had lef. (...) Van der Reijden was de man die de strategie van de tabaksindustrie doorhad. Hij ging daar moedig tegen in. Eigenlijk vond hij ook wel dat we iets te lief waren". (Bouma, p. 241).
- 51** Jaarverslag 1982, p. 15-16: STIVORO merkt herhaaldelijk op dat het zo lang duurt voordat de in 1977 besloten maatregelen worden ingevoerd en heeft hierover regelmatig contact met bewindslieden en leden staten generaal. Heeft indruk dat economische argumenten (tabakaccijns) belangrijker gevonden wordt dan gezondheid.
- 52** Marketing plan 1983, goedgekeurd in 1982 door bestuur STIVORO; Jaarverslag 1983, p.6. Zie ook Baan (1986): "in de laatste jaren is het accent in de activiteiten van de Stichting verschoven in de richting die door de Wereldgezondheidsorganisatie werd aanbevolen. Een min of meer neutrale of vrijblijvende voorlichting, met nadruk op de 'vrije' keuze door het individu, (...) is ten aanzien van het roken in de huidige omstandigheden onvoldoende. (...) maken even wel agressieve aanpak noodzakelijk". "Langzamerhand resulteert de aanpak van de Stichting tot een vermindering van de maatschappelijke acceptatie van roken als 'normaal' gedrag, niet in de laatste plaats door felle aanvallen op de voortdurende en steeds intensievere reclame van de tabaksindustrie".
- 53** http://ressourcessgd.kb.nl/SGD/19821983/PDF/SGD_19821983_0003832.pdf
- 54** STIVORO jaarverslag 1983: Ondanks meerdere toezeggingen wordt het wetsontwerp niet in de 2e kamer ingediend. Veel uitspraken van ministeries Volksgezondheid en EZ over het wetsontwerp waaruit blijkt dat de belangrijkste maatregelen eruit worden gehaald. STIVORO ageert hiertegen in de media en richting politiek. "STIVORO zal in 1983, in haar adviezen aan de overheid erop aandringen dat het denken over gezondheidsaspecten, verbonden aan actief en passief roken, minimaal in evenwicht komt met het nu overheersende economische denken".
- 55** Roch de Jong en Jean Nelissen bezoeken deze conferentie en praten op de conferentie openhartig met Staatssecretaris van Volksgezondheid over "de grote achterstand van Nederland op het gebied van wettelijke regelingen ter bescherming van de niet-roker en ter beperking van het tabaksgebruik"(Jaarverslag 1983, p.13)
- 56** Wordt in oktober 1985 uitgezonden door Veronica, ondanks veel druk van Philip Morris om dit niet te doen, ook op de staatssecretaris. Staatssecretaris Joop van der Reijden wil hem toch uitzenden, zelfs op scholen. <http://www.villamedia.nl/journalist/n/dossiers/onderzoekphilipmorris.shtm>
- 57** Nieuwe sigaretten zijn volgens STIVORO een van de oorzaken stagnerende dalende trend percentage rokers (van 37% in 1982 naar 40% in 1983). STIVORO vindt dat overheid via het aanduidingenbesluit de meetmethoden van teer- en nicotine-gehalten moet aanpassen. (Jaarverslag 1983; p.16-17).
- 58** Alle reclamebeperkingen zijn eruit gehaald. Overheid trekt zich niets aan van de aanbevelingen van de WHO. "Het gezondheidsdenken is ondergeschikt gemaakt aan financieel/economische belangen" (Baan, 1986). Beperking verkoop tot speciaalzaken eruit. Vond de overheid te schadelijk voor de detailhandel. Leeftijdsgrens 16 jaar vond overheid te moeilijk handhaafbaar. Ook eruit. Wetsontwerp schoorvoetend door Staatssecretaris van der Reijden ingediend onder druk van STIVORO en 2e kamerleden.
- 59** Accijns verlaagd van 74% naar 72%, "omdat de sigarettenindustrie in een rapport werd afgeschilderd als bijna noodlijdend" (Roken Welbeschouwd, 4e druk, p.92). zie ook Jaarverslag STIVORO, 1984; p.15 -17. Industrie verhoogt haar eigen prijs met 15 cent. Accijnsverlaging ingegeven door rapport NEHEM (Nederlandse Herstructurerings Maatschappij) i.o.v. Stichting Sigarettenindustrie over rentabiliteitsontwikkeling Nederlandse sigarettenindustrie: de industrie zou afgelopen jaren fors minder resultaat geboekt hebben. STIVORO concludeert dat economische belangen belangrijker zijn dan gezondheid voor de overheid.
- 60** Hoge prioriteit aan campagnes tegen meerroken. 28 mei in 4 landelijke ochtendbladen paginagrote advertenties "Wordt het weer een blauwe maandag' en later in jaar nog kleinere advertenties, steeds met de afsluitende zin "10 miljoen niet-rokers vragen of het wat minder kan". Ook advertenties op bussen en mailing aan directie en OR van 5.000 organisaties. Bedoeling was om "het proces van normverandering te versterken. Niet-roken is de norm". (jaarverslag 1984, p.11). Baan (1986): "Hierdoor wordt een proces van normovergang versneld naar een maatschappelijk besef dat roken niet meer overal en altijd kan." Campagne met de gewraakte zin "Het is bovendien, net als roken zelf, schadelijk voor de gezondheid". Mogelijk gemaakt met extra subsidie van Ministerie Volksgezondheid (ruim 5 ton).
- 61** Klacht van de Stichting Sigaretten Industrie (SSI) ingediend bij de RCC - RCC adviseerde STIVORO vrijblijvend om ons voortaan van dergelijke uitspraken te onthouden, omdat het oorzakelijke verband tussen passief roken en ongezondheid niet was aangetoond (Jaarverslag 1984, p.18). De tabaksindustrie probeert via- via' meer informatie in te winnen over doen en laten van STIVORO (Jaarverslag 1984, p.16).
- 62** Wordt als bijlage meegestuurd met Memorie van Antwoord op de ontwerp-tabakswet. (p.22, Jaarverslag STIVORO 1985).
- 63** Veronica werd door Philip Morris onder grote druk gezet om niet uit te zenden. Rob Out, voorzitter Veronica, zwicht in te instantie voor PM en krijgt ruzie met zijn eigen redactie. Staatssecretaris van der Reijden (latere voorzitter van Veronica), die de film samen met Jean Nelissen bekijkt, zegt de film op alle scholen te willen vertonen.
- 64** "It was at that meeting the realisation dawned that the issues of tobacco control were virtually identical around the world, whether the governments were democracies, kingdoms or communist; the harmfulness of tobacco, the obstacles and the action that needed to be taken, were the same." <http://blogs.bmj.com/tc/2012/09/01/obituary-dr-weng-xin-zhi-chinas-grandfather-of-tobacco-control-1919-2012/> Deze meeting was start van besef dat tabaksonthouding wereldwijd moet worden gecoördineerd.
- 65** Nota 2000. Over de ontwikkeling van gezondheidsbeleid: feiten, beschouwingen en beleidsvoornemens. Zitting 1985-1986, kamerstuk 19 500, nrs 1-2-3. Rijswijk: ministerie van WVC.
- 66** Roken Welbeschouwd, P. 94-95. Opbouw accijns en BTW is veranderd. Kleiner verschil sigaretten en shag, maar voor beide grotere marges bij accijnsverhoging.
- 67** Overkoepelende organisatie van uitgevers bepleit bij 2e kamer om geen beperkende maatregelen voor tabaksreclame in de tabakswet op te nemen, vanwege 'vrijheid van meningsuiting'. STIVORO mag nu wel de advertenties plaatsen, vanwege hetzelfde argument... Aanvullende subsidie van Ministerie maakt het mogelijk om extra advertenties in kranten te plaatsen. (Jaarverslag 1986, p.10).
- 68** Kuitbouwer, J. (1988). Veni vidi vici: hoe een suffe dames-sigaret kon uitgroeien tot een macho-succes: het geheim van de Marlboro-man. HP, 17 september 1988.
- 69** Staatssecretaris Dees steunt STIVORO's campagne en plaatst twijfels bij oordeel College van Beroep van de Reclame Code Commissie (Bouma). STIVORO beticht College van onpartijdigheid, vanwege commerciële belangen reclamewereld (Jaarverslag 1986, p.18)
- 70** In 1984 werd kankerbestrijding al genoemd als mogelijk doel van de EU. In 1985 riep de Europese Council (regeringsleiders) de Europese Commissie op om te komen met een programma tegen kanker. Franse president Mitterand had kanker en Delors, president van de Europese commissie had een zoon met kanker. Boessen (2008), P.35.
- 71** http://www.who.int/tobacco/framework/wha_eb/wha39_14/en/index.html . Resolution WHO39.14 "urged member states to take steps to reduce tobacco use"
- 72** "This moved the debate from one of individual choice and governmental education programs to the restriction of the political and social power of the tobacco industry" (Studlar, 2002; p.24). Luidt

- een nieuwe fase van tabaksontmoediging in.
- 73** Voordat de wet aangenomen werd, waren er 4 zittingen van de 2e kamer nodig. In totaal werden er 17 amendementen aangenomen en 4 nota's van afwijzing behandeld (Gazmararian, 1997, p.43). Tweede kamer wil wel meer regelgeving (behalve VVD). Regering (WVC + EZ) willen zwaartepunt bij voorlichting, het wetsvoorstel hoeft niet te worden aangescherpt en ze ontraadt alle moties. (STIVORO jaarverslag 1987, p.18).
- 74** Zie STIVORO Jaarverslag 1988. Op uitnodiging van Staatssecretaris (brief 3 juni 1987) aan STIVORO. Dit was aan de 2e kamer toegezegd tijdens de behandeling van de ontwerp-tabakswet. Werkgroep met deskundigen van STIVORO en universiteiten onder leiding van VWS.
- 75** 27 oktober paginagrote advertentie landelijke dagbladen "Wie helpt de niet-roker van het roken af?" met informatie over schade meeroken. En brief aan alle bedrijven met brochure "Hoe helpt u de niet-roker van het roken af?". Campagne bedoelt als ondersteuning van het rookverbod dat belangrijkste onderdeel van de nieuwe tabakswet zal vormen. Overheid betaalt indirect mee aan de campagne (Bouma, p.208). Industrie furieus: "nu maken we STIVORO kapot"
- 76** Jaarverslag STIVORO 1987, p. 16
- 77** Eerste keer dat Europa iets voor de Europeanen doet. Komt voort uit verzoek Europese Raad van Ministers in 1984 aan de EC om een politiek te ontwikkelen die dichter bij de mensen ligt. Het gevecht tegen kanker werd dit onderwerp. In 1985 werd de EC gevraagd om een programma tegen kanker te ontwikkelen en uit te voeren. Eerste actieplan 1987 - 1989.
- 78** "Maatregelen ter beperking van het tabaksgebruik, in het bijzonder ter bescherming van de niet-roker"(Tabakswet van 10 maart 1988) was gemeenschappelijk product van ministers van Volksgezondheid en Economische Zaken. Compromis tussen gezondheid en economische belangen (Gazmararian, 1997, p. 44). Nederlandse overheid wil geen leidende rol spelen. Wil door middel van kleine stappen het probleem oplossen.
- 79** Geen reclame aan jongeren onder 25 jaar, geen koppeling met sport of gezondheid, aanbrengen van waarschuwingstekst, etc. http://resourcecgd.kb.nl/SGD/19871988/PDF/SGD_19871988_0004238.pdf
- 80** Vooral veel meer geld voor stopcampagnes in combinatie met landelijk stopaanbod. Samenwerking met Stichting Leven en Gezondheid (cursussen) en regionale en lokale gezondheidsdiensten. In feite betaalden de 3 fondsen de organisatiekosten en de overheid betaalde de activiteiten.
- 81** Bouma, p. 248-249. Bestuur STIVORO durft overheid niet te zeer tegen het hoofd te stoten en eist excuus van Nelissen. Die weigert en vertrekt met slaande deuren.
- 82** Studlar (2002): "another blow for the idea that smoking was an individual choice".
- 83** Dit was een voorstel om reclame te beperken (nog geen verbod). Coalitie van 5 landen (DM, DU, Gr, NL, UK) brengt steeds vetos uit op alle voorstellen in deze richting. Frankrijk en Italië en aantal kleinere landen zijn wel voor.
- 84** In kader van vervolgstappen m.b.t. rookverbod bedrijfsleven nu het roken in openbare ruimten verboden is.
- 85** Tobacco advertising and sponsorship on television is banned by the Television Without Frontiers Directive (89/552/EEC).
- 86** Onderzoek door KUN. Zelfhulp gids van UM ingezet.
- 87** Campagne op verzoek van ministerie van WVC (via Postbus 51) om ook particuliere bedrijfsleven te stimuleren om niet-rokers beter te beschermen via rookverbod (maar dan op vrijwillige basis). Dit is de 6e campagne die STIVORO sinds 1978 gevoerd heeft ter bescherming van de niet-roker in het bedrijfsleven (Jaarverslag 1990, p. 12).
- 88** Volgens schattingen RvB (1991). Science & Strategy komt tot een nog hogere schatting: 262 miljoen / jaar.
- 89** Research voor Beleid (1991). Evaluatie Tabakswet en zelfregulering tabaksreclame. Leiden: RvB. Onderzoek werd begeleid door commissie met vertegenwoordigers van WVC, EZ en STIVORO. Doel was na te gaan of de Tabakswet (die 1,5 jaar eerder van kracht ging) bijdraagt aan beperking tabaksgebruik en of de zelfregulering effectief is. En welke aanvullende maatregelen zijn nog nodig? De onderzoekers spreken alleen met anti-roken sleutelfiguren. Jaarverslag STIVORO 1992, p. 11: Bureau constateert grote ambivalentie in het beleid. Geen vlees noch vis. Conclusie is dat de Tabakswet en de reclamecode geen effect hebben gehad op het percentage rokers. Effectiviteit hangt grotendeels af van de kracht van het normbesef onder de bevolking.
- 90** Werkgelegenheid en investeringen belangrijker dan accijnsverhoging "De Nederlandse regering zal alles in het werk stellen om de (...) accijns om te buigen in een voor u meer aanvaardbare richting". (brief FZ aan SSI uit 1991; p.279 boek Bouma)
- 91** Vanaf nu elk jaar een grote stopactie. Betekent een nieuw en veel breder activiteitenpakket van STIVORO. Jaarverslag STIVORO 1991, p. 15: Instelling ondersteunende werkgroep met vertegenwoordigers van IKC, universiteiten (GVO Maastricht (de Vries, Mudde, later Willemsen), KUN (Breteler, van der Reijt), Twente (Seydel, later ministeries), GGD, Kruisvereniging en STIVORO) Onder meer Teleac-cursus stoppen met roken en KRO TV programma "Hou nou toch op" met Han van der Meer (1,2 miljoen subsidie). Omvang van de multimediale stopcampagne in combinatie met regionale ondersteuning was ongekend, internationaal gezien. P. 19 jaarverslag: "STIVORO heeft gedurende de gehele campagne de stimulerende rol van coördinator en actiecentrum vervuld. Al in 1989, maar vooral in 1990 en 1991 is daardoor ter voorbereiding en uitvoering van de totale campagne een flink tijdsbeslag gelegd op de directeur, alle staf/projectleiders en ander medewerkers van de Stichting (p.19, jaarverslag 1991). Evaluatie door Mudde (UM): Actie leidde tot 250.000 extra succesvolle stoppers.
- 92** Brief aan staatssecretaris WVC, minister EZ, fractievoorzitters en leden vaste Kamercommissie voor Volksgezondheid en Economische Zaken het "haast emotionele verzoek om de gezondheid en welzijn van velen te laten prevaleren boven economische belangen". Vermaat, H (1995). Een piece de résistance: De tabaksreclame en de lobby van de Nederlandse hartstichting voor een verbod. Amsterdam : Vrije Universiteit (Doctoraalscriptie, p. 41).
- 93** Overwinning van de industrie. Hoewel STIVORO de rechtszaak gewonnen had, stemt ze in met schikking onder druk van het bestuur.
- 94** NEI (1991). De evaluatie van het tabaksontmoedigingsbeleid nader beschouwd. Rotterdam: Nederlands Economische Instituut. Integriteit van RvB rapport wordt in twijfel getrokken. Ook wordt bestreden de door RvB geconstateerde grote stijging van de reclamebestedingen door de industrie. Ze halen hier een KPMG inventarisatie i.o.v. de industrie voor aan.
- 95** Advertentie van European Publishers Council en European Association of Advertising Agencies. (Vermaat, 1995, p. 42).
- 96** UK, Denemarken, Duitsland en Nederland zijn tegen. Gaat akkoord met voorstel van Nederland om pas in juni 1992 besluit te nemen over totaalreclameverbod.
- 97** Hartstichting is tijdelijk voorzitter van EHN. Vermaat, p.45.
- 98** ...onder meer door aanduidingen als mild en light te verbieden. Niets mee gedaan. Een tweede rapport van de Keuringsdienst in 1997 concludeert dat teer- en nicotinegehalten misleidend zijn en bepleit een reclameverbod en terugdringen van de verkooppunten waarschijnlijk effectiever is dan het stellen van teerlimieten en het vermelden van de gehalten teer etc op de pakjes. Pleidooi wordt door niemand opgepakt.
- 99** Economische argumenten van EZ lijken doorslag te geven. Discussie over tabaksreclame lijkt 'prestigeus' geworden te zijn, met weinig ruimte voor inhoudelijke argumenten (Vermaat, p. 44).
- 100** http://resourcecgd.kb.nl/SGD/19931994/PDF/SGD_19931994_0005002.pdf
- 101** MAP???. Jaarverslag STIVORO 1993, p. 6. Zie ook Jaarverslag 1994, p. 3. STIVORO krijgt er extra subsidie van VWS voor.
- 102** 'Waar zit het gezond verstand van onze politici?. 8 miljoen Nederlanders zeggen 'nee' tegen tabaksreclame (met tekening van Marlboro-cowboy op een struisvogel).
- 103** (Nederlandse tak van European Medical Association Smoking or Health). Zie jaarverslag STIVORO 1993
- 104** Vermaat (1995), p. 43.
- 105** Duitsland, UK, Nederland en DG Landbouw zetten druk op de 'Europe Against Cancer Group' om BASP te blijven financieren. ENSP en ENYPAT mogen niet lobbyen. (Bessen, p. 71).
- 106** "Their government's action in blocking the implementation of the Directive on Tobacco Advertising in the European Union is an international scandal"
- 107** Eerst vond FDA bewijs dat industrie ammonium toevoegt om tabak verslavender te maken. Zie Kessler 2001, p. 258 en 278. Dit leidde direct tot de congressional hearing met de 7 CEO's. Dit gaf "a devastating blow to the industry's reputation".
- 108** Gezond en wel: Het kader van het volksgezondheidsbeleid 1995 - 1998. Kamerstuk 24 126, nrs 1-2. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- 109** STIVORO krijgt meer middelen voor het 'meerjarenprogramma', in bijzonder 2 miljoen extra voor jeugd campagne "Roken. Dood- & doodzone"
- 110** http://images.wikia.com/antiantismoking/images/c/c4/Canada_Expert_Panel_Report_-_When_Packages_Can't_Speak_Mar_95_-_excerpt.pdf
- 111** Nota van Borst (VWS) en Weijers (EZ). "Major policy shift" (Duina & Kurzer, 2004); Kamerstukken II, 1996-1997, 24 743, nr. 1). Overleg met kamer: kamerstukken II, 1996-1997, 24 743, nrs. 2-14. Belangrijke punten: verhoging accijns met 50 cent per pakje, reclameverbod en verbod verkoop aan jongeren. VVD en CDA weigeren om de nota te steunen, vanwege verhoging. Volgens hen heeft dat geen effect. Overheid had ondertussen toegezegd om de verhoging te gebruiken voor verlaging 1e belastingsschijf om koopkracht van lagere inkomens te repareren. (Gazmararian, p. 54).
- 112** EU commissaris Flynn veroordeelt de campagne en roept nationale overheden op om de campagne te verbieden. <http://legacy.library.ucsf.edu/tid/twm71a99/pdf?search=%22eu%20advertising%20campaign%201996%22>
<http://legacy.library.ucsf.edu/tid/mpw77doo/pdf?search=%22eu%20advertising%20campaign%201996%22>

- <http://www.volkskrant.nl/dossier-archief/philip-morris-stop-met-omstreden-advertenties-campagne-philip-morris-a436301/>
- 113** Zie Visser - Accijns, en Kamerstukken II 1996-1997, 25 000, nr. 1, blz. 12.
- 114** Rapport op 19 oktober 1998 aan de 2e kamer aangeboden door de minister. Adviezen ondersteunen nieuwe tabakswet. Pleidooi voor samenhangend beleid: "Slechts in onderlinge samenhang zullen maatregelen het gewenste effect kunnen sorteren".
- 115** Published in 1998. It defined a comprehensive tobacco control strategy that has put the UK among the world leaders in tobacco control.
- 116** Zie proefschrift Sandra Boessen (p.41) voor details over de besluitvorming.
- 117** Reclameverbod zou niet gebaseerd zijn op de juiste constitutionele gronden. Het zou een barrière oproepen voor handel tussen de lidstaten in plaats van dit bevorderen. Het verbod zou primair voor gezondheidsredenen ingesteld zijn en dat gaat in tegen het uitgangspunt van de EU (handel bevorderen).
- 118** Memorie van Toelichting maakt duidelijk dat er een shift heeft plaatsgevonden van economische en financiële overwegingen naar gezondheid. Grijpt terug op NSPOH rapport van 1998. De gewijzigde tabakswet van 1999 was door VWS opgesteld, zonder betrokkenheid van EZ. Wordt betoogd dat de tabakswet moet worden aangescherpt, omdat het roken niet meer verder daalt en omdat er inmiddels een veranderde publieke opinie is t.a.v. het roken en dat de regelgeving hiermee in overeenstemming moet worden gebracht. Er zit nog geen verbod roken werkplek in het voorstel.
- 119** Jaarverslag STIVORO 1999, p.7 en p.9. Borst zegt ook dat de overheid veel meer dan de huidige 7 miljoen moet vrijmaken voor de voorlichting.
- 120** <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2554793/1999/12/18/De-vervuiler-moet-betalen.dhtml>
- 121** BAT's influence on the EU 1999 Treaty of Amsterdam fundamental altered EU policymaking: all decisions now have to pass an economic assessment <http://legacy.library.ucsf.edu/tid/xn-z82a99/pdf>
- 122** <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2554793/1999/12/18/De-vervuiler-moet-betalen.dhtml>
- 123** De rechter bepaalde in november dat Nienke, die lijdt aan een zeldzame progressieve chronische aandoening, in een rookvrije woonunit moet worden geplaatst. De Cruquius Hoeve werd veroordeeld tot het nemen van een reeks maatregelen, op straffe van een dwangsom van 1000 gulden per dag, met een maximum van 10000 gulden.
- 124** http://www.who.int/tobacco/framework/public_hearings/submissions/en/index.html
- 125** Borst wil EU regelgeving niet afwachten (vanwege bezwaarprocedure Duitsland) en voert reclameverbod in Nederland in. De EU Directive werd in Nederland ingevoerd via nationale wetgeving.
- 126** Rechtszaak Nooijen speelt belangrijke rol om verbod werkplek nog verder aan te scherpen. Groen-links kamerlid Corrie Hermann dient amendement in om (n.a.v. echtzaak Nanny Nooijen) rookvrije werkplek in te stellen als onderdeel tabakswet (Jaarverslag STIVORO2001, p. 6). VVD en CDA stemmen tegen.
- 127** Werner geld (15 miljoen per jaar was het verzoek) ging naar introductiecampagne rookvrije werkplek, massamediale stopcampagne (Nederland start met Stoppen) en campagne Kinderen Kopiëren ("Project rookvrij", gezamenlijk project VWS - STIVORO) Start informatiepunt "roken en de wet".
- 128** <http://tabaknee.nl/nieuws/nieuws/33-nieuws/249-de-frontsoldaten-van-de-tabak-deel-eeen>
- 129** Borst: Wij willen mogelijkheden creëren om binnen de gezondheidszorg meer interventies mogelijk te maken. Vooralsnog heb ik hiervoor een bescheiden bedrag beschikbaar gesteld: € 550.000 voor twee jaar. Er zijn concrete doelen: het percentage rokers dat begint met stoppen, nu 31, moet worden verhoogd; het percentage effectieve stoppers, nu 24, moet ook omhoog; verder moeten de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van de ondersteuning verbeterd worden. (1eKamerdebat 26 maart 2002).
- 130** Tabakswet: "Met ingang van 30 september 2003 is het verboden op de verpakking van tabaksproducten teksten, namen, handelsmerken en figuratieve of andere tekens te gebruiken, die de suggestie wekken dat een bepaald tabaksproduct minder schadelijk is dan een ander tabaksproduct."
- 131** Jaarverslag STIVORO 2003, p. 21. Dit extra geld komt nog uit de Werner motie van 2002. VWS en STIVORO ontwikkelden "Plan Rookvrij" waarin nieuwe en bestaande activiteiten gebundeld werden: rookvrije werkplek campagne, stopcampagne, kinderen kopiëren etc..
- 132** <https://industrydocuments.library.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=sygy0149>
- 133** One of 6 recipients of World No Tobacco Day awards. Dr Els Borst-Eilers, the former Minister of Health, Welfare and Sport of the Netherlands, made a remarkable contribution to tobacco control at both national and international levels.
- 134** Dit bepaalt dat tabaksautomaten standaard vergrendeld zijn en slechts nadat leeftijdsverificatie heeft plaatsgevonden ontgrendeld worden voor een verkooptransactie.
- 135** Geen lobbydoelen, geen kritische opstelling richting overheid. STIVORO geeft wel aan hoe zij de overheid wil helpen om haar doelstelling van 25% rokers in 2007 dichterbij wil brengen. Via een meerjarenplan (2005 – 2008), met een "toegankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand aanbod van ondersteuningsmethoden", gebaseerd op "feiten en inzichten".
- 136** "Om aan de verdragsverplichtingen te voldoen was wijziging van de Tabakswet niet noodzakelijk." VWS (2005): Evaluatie Tabaksontmoediging.
- 137** Rapportage in bijlage bepleit samenhangend beleid in lijn met FCTC, maar Minister geeft hier invulling aan via NPT, omdat "in de preambule bij het Kaderverdrag wordt uitdrukkelijk de belangrijke rol erkend, die niet-gouvernementele organisaties en andere maatschappelijke geledingen (kunnen) spelen bij tabaksontmoediging".
- 138** VWS en fondsen minder dicht op dagelijkse bedrijfsvoering STIVORO. Directeur wordt tevens bestuurder. Instellen van Managementteam (van Tennifer, Willemsen, Zeeman, Simons).
- 139** Werd in 2006 geïmplementeerd en werd in 2006 door ICGZ als voorbeeld gesteld voor ontwikkeling van andere richtlijnen voor alcohol, overgewicht en depressie.
- 140** Dit is 2 jaar eerder dan Duitsland, waar PM in mei 2007 het samenwerkingsverband (VdC) verlaat. Zie Gruning et al (2008). Puffing away?
- 141** Jointly organised by Cancer Research UK, European Heart Network, European Network for Smoking Prevention, European Respiratory Society and Ligue Nationale contre le Cancer, and brought together tobacco advocates from all EU Member States and candidate countries. The overall objective of the meeting was to try to reach a consensus on key messages on smoke free policies and agree a common campaigning platform on smoke free legislation across the EEA countries. <http://www.smokefree-partnership.eu/our-policy-work/events/item/european-strategy-meeting-on-smoke-free-policies-in-europe>
- 142** Plan de campagne: Bevordering van gezond gedrag door massamediale voorlichting. <http://www.gezondheidsraad.nl/sites/default/files/plandecampagne.pdf>
- 143** Interne organisatieveranderingen (zie p. 47, Jaarverslag 2006).
- 144** 19 mei biedt CAN 65.000 handtekeningen aan de 2e kamer aan. CAN gefeliciteerd middels grote advertentie in 4 landelijke dagbladen (door STIVORO en fondsen). CAN was eerst organisatie die in Nederland met succes gebruik maakte van het recht tot burgerinitiatief. Het burgerinitiatief zelf werd niet tot de agenda van de Tweede Kamer toegelaten, omdat die in de laatste 2 jaar over het onderwerp besluiten zou hebben genomen.
- 145** Clean Air Nederland heeft op 23 januari een speciaal gedekte ontbijttafel klaar staan op het Plein in Den Haag voor de kabinetsonderhandelaars.
- 146** <http://www.missethoreca.nl/horeca/nieuws/2007/7/clean-air-now-eist-rookvrij-attractiepark-duinrell-10139473>
- 147** http://books.nap.edu/catalog.php?record_id=11795
- 148** <https://www.industrydocumentslibrary.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=rzhb0191>
- 149** Door Tom Wurtz en Wiel Maessen <http://www.tabaknee.nl/nieuws/nieuws/33-nieuws/260-hoe-het-kleine-caffe-werd-opgejut-tegen-het-rookverbod->
- 150** STIVORO expertisecentrum tabaksgebruik- en verslaving "STIVORO biedt, vanuit wetenschappelijke kennis en betrokkenheid bij de gezondheid van rokers en niet-rokers, oplossingen voor vraagstukken rond het thema tabaksgebruik en -verslaving" Van probleemeigenaar naar probleemoplosser. Naast voorlichting ook hulpverlening en advisering. Wetenschappelijke kennis (expertisecentrum) belangrijker. Geen activistische rol
- 151** <http://www.natthoreca.nl/Neemt-fakkel-over-van-Stichting-Red-de-Kleine-Horeca-ondernemer,-met-deels-dezelfde-bestuursleden.-> <http://www.tabaknee.nl/nieuws/nieuws/33-nieuws/260-hoe-het-kleine-caffe-werd-opgejut-tegen-het-rookverbod->
- 152** Baltens, R, & Rosenberg, E. (2009). Een rokende gideonse bende. NRC weekblad, 20-26 juni 2009, pp. 19-22.
- 153** <http://www.nu.nl/politiek/2261995/cohen-twijfelt-rookverbod-eeenmanszaken.html>
Direct open brief aan Cohen geschreven http://www.telegraaf.nl/binnenland/20314953/___Cohen_moet_rookverbod_handhaven___html
- 154** Inzetten op accijnsverhoging, minder verkooppunten, denormalisering, beperking additieven, foto's op sigarettenpakjes, vergoeding stopondersteuning, doelheffing en een jaarlijks budget van 15 miljoen. Met voorwoord Els Borst en ondertekend door directeurs fondsen en directeur STIVORO.
- 155** Van onderop en van bovenaf: De toekomst van tabaksontmoediging in Nederland 2011 - 2020'. ITC data: "Nederlandse rokers zijn minst negatief over roken". RTL 4 item, BNR nieuws radio: "zijn we in Nederland te lief tegen de rokers?" NL rokers hebben basale kennis en bewustwordingsachterstand. Roken nog onvoldoende

- gedenormaliseerd i.v.m. buitenland. Zowel Stanton Glantz als Geoffrey Fong spreker en gast. Activistische sfeer schrikt sommige bezoekers af.
- 156** <https://www.industrydocumentslibrary.ucsf.edu/tobacco/docs/#id=pxxb0191>
- 157** <http://www.hhs.gov/ash/initiatives/tobacco/tobaccostrategic-plan2010.pdf>
- 158** Bijeenkomst met "een selecte groep enthousiaste partners van het eerste uur" (uit de uitnodigingsbrief) in 'Het Ruim' In Utrecht. Hieruit komt Alliantie Nederland Rookvrij voort.
- 159** Door STIVORO en KWF georganiseerd. Publicatie Tobacco Control Scale 2011 met lage positie Nederland. Resolutie aangeboden aan Paul Huijts. http://www.ensp.org/sites/default/files/2011_EC-ToH_resolution.pdf
- 160** <https://nederlandrookvrij.sharepoint.com/sites/ArchiefStivoro/14/07.%20Lobby%20o%20persberichten/persbericht%2021%20juni%20-%20petitieaanbieding.pdf>
- 161** Officiële start Alliantie door ondertekenen overeenkomst Directeuren fondsen tijdens Alliantiebijeenkomst in Antropia Amersfoort. Trouw: "Alliantie moet Nederland rookvrij maken" <http://www.trouw.nl/tr/nl/4516/Gezondheid/article/detail/3013161/2011/03/Alliantie-moet-Nederland-rookvrij-maken.dhtml>
- 162** <http://www.nu.nl/binnenland/2693131/longkanker-politieke-keuze.html>
http://www.expat.com/nl/news/Lung-cancer-is-a-political-choice_306361.html
- 163** Manifest ondertekend door 800 wetenschappers en prominenten. Start activiteiten Stichting Rookpreventie Jeugd.
- 164** "Een erfenis uit haar tijd als Kamerlid bijt Schippers als een adder in de kuiten als op 21 oktober 2011 de documentaire 'Minister van Tabak' wordt uitgezonden. Haar contacten met de tabaksindustrie komen door de uitzending in een ander daglicht te staan". Kamervragen Leo Bouwmeester e.a. over openbaarheids ministerie banden met tabaksindustrie. BMJ artikel Tony Sheldon 3 november 2011 "Dutch minister is quizzed about intensive contacts with tobacco industry." <http://www.bmj.com/content/343/bmj.d7137>
- 165** Clean Air Nederland startte een rechtszaak wegens het schenden van de bepalingen van het FCTC. In deze bodemprocedure wees de rechtbank de eis van Clean Air Nederland af, maar het Gerechtshof wees in hoger beroep de vordering toe.
- 166** Media attention: "Dutch tobacco control is too weak, tobacco industry is too strong, government is sleeping" Kamervragen Esmee Wiegman n.a.v. figuur 2 uit de oratie: "Deelt u de mening dat de kennis over de schade van tabak in Nederland flink achterloopt ten opzichte van andere landen?"
- 167** Industrie beklagt zich er over dat steeds vaker genoemd wordt (o.a. conferentie door STIVORO georganiseerd en oratie Willemsen) dat overheid niet met industrie moet communiceren. Industrie stelt dat dit dan ook voor STIVORO moet gelden: niet lobbyen en transparante communicatie.
- 168** <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2011/06/16/afspraken-aanpak-smokkel-en-illegale-handel-in-tabaksproducten.html>
- 169** Kamervragen no. 2012Z00067
- 170** Motie Esmee Wiegman (nr 41) http://www.tweedekamer.nl/images/OSV029-1112_tcm118-227268.doc
- 171** <http://www.bbc.com/news/world-europe-16797862>
- 172** Mediaberichten n.a.v. Schaduwrapport: 'Nederland Rookvrij overweegt stappen tegen minister'. 'Nederlands antirookbeleid ondermaats' 'Nederlands rookbeleid gaat in rook op'. Trouw: "Nederland schendt VN-verdrag". Tijdens nota overleg van 5 maart 21 in de Tweede Kamer werd een motie ingediend door Wegeman-Van Meppelen, Scheppink en Ouwehand om naleving van FCTC te bewerkstelligen. De motie werd verworpen; alleen PvdA, CU en PvdD stemden voor. Kamerstukken 32793, nr 41.
- 173** Vergelijking van standpunt Nederland in kader van de EU tabaksproductrichtlijn met standpunten andere EU landen en aanbevelingen van het RIVM.
- 174** N.a.v. blog Willemsen op artsennet met oproep om tabaksnota te schrijven. Tevens aandacht voor afschrikwekkende foto's en plain packs (1 dec Australië). KWF persbericht en debat Fleur van Bladeren met Roelofs van SSI in Nieuwsuur. Industrie verliest debat.
- 175** Presentaties Michel Rudolphie, Ann McNeill en Marc Willemsen. Opvallende actiebereidheid vanuit NKI en longartsen.
- 176** 'Koepelkerkoverleg' bij het NKI. Oprichting 'Tabak nee' (artsen tegen tabak) en aankondiging acties door Stichting Roken Jeugd met geld van de Muntendamprijs.
- 177** <http://nphf.nl/footage/fm/File/PERSBERICHT-2.pdf>
- 178** <http://www.trouw.nl/tr/nl/4516/Gezondheid/article/detail/3231924/2012/03/27/Betrek-tabaksindustrie-bij-antirookwetgeving.dhtml#T3LR01WCy14.twitter>
- 179** http://www.eenvandaag.nl/politiek/40442/philip_morris_lobbyt_agressief_bij_politiek http://www.telegraaf.nl/binnenland/12201525/_Philip_Morris_lobbyt_agressief_.html
- 180** N.a.v. Artikel VK "Lobbyist werkt in Den Haag liefst in stilte" en uitspraken Lea Bouwmeester. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2824/Politiek/article/detail/3274064/2012/06/20/PvDA-wil-minder-schimmige-lobbyisten.dhtml>
- 181** <http://www.dvhn.nl/nieuws/groningen/article1959831.ece/Tabaksbranche-is-bevreesd-voor-accijnstoerisme>
- 182** Illegal Trade protocol (ITP) aangenomen. Moet vervolgens nog door landen worden ondertekend en geratificeerd, voordat het kan ingaan. Daarnaast is een (wat afgezwakte) Richtlijn m.b.t. artikel 6 van FCTC (accijns) aangenomen.
- 183** http://ncdalliance.org/sites/default/files/rfiles/GMF%20decision%20on%20targets,%20indicators_WHO%20formal%20report_5-7%20Nov%202012.pdf
- 184** Kamermeerderheid stemt voor opheffen uitzondering rookverbod kleine cafés. Naar aanleiding hiervan verklaart regering op 27 februari om strengere wet te implementeren, maar dat het nog wel een paar jaar zou kunnen duren voordat dit op goede manier geregeld zou zijn.
- 185** <http://www.tabaknee.nl/images/stories/docs/amendement%20tabaksspecialzaken%20sp%2018072013.pdf>
- 186** VWS ziet een belangrijke rol voor gemeenten bij het stimuleren van de rookvrije horeca. Er zijn geen concrete doelstellingen. VWS merkt alleen op: "Met 26% rokers doen we het Europees gezien niet slecht, maar er valt zeker nog winst te behalen, vooral waar het gaat om ontmoediging van jeugdroken, en zeker gezien de successen die sommige andere westerse landen behaald hebben". <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/10/11/alles-is-gezondheid-het-nationaal-programma-preventie-2014-2016-deel-1-en-deel-2.html>
- 187** Kamerbrief: <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/vws/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/11/28/kamerbrief-over-onderzoek-van-nvwa-en-rivm-naar-de-e-sigaret.html>
- N.a.v. factsheet RIVM over gezondheidsrisico's E-sigs en rapport NvWA over veiligheid. <http://www.metronieuws.nl/nieuws/rivm-en-nvwa-waarschuwen-voor-elektronische-sigaret/Sr-ZmkBIO1KGC36EqCsow/> <http://www.vwa.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/2041661>
- 188** <http://www.gelderlander.nl/algemeen/binnenland/schip-pers-mocht-subsidie-stivoro-stopzetten-1.3610271> <http://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RVS:2013:BY8520>
- 189** <http://www.alliantienederlandrookvrij.nl/wp-content/uploads/2014/01/Nieuws-NLRookvrij-jan14.pdf>
- 190** De uitspraak: http://zoeken.rechtspraak.nl/detailpage.aspx?l-jn=BZ48716&u_ljn=BZ4871 De Staat der Nederlanden (het ministerie van Volksgezondheid) is overigens op 13 juni tegen dit arrest in cassatie gegaan: <http://www.tabaknee.nl/images/stories/docs/20130828143006262.pdf>
- 191** <http://health.gov.ie/blog/press-release/16-eu-health-ministers-call-for-early-agreement-on-the-tobacco-products-directive/>
- 192** http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/presdata/en/15a/140147.pdf <http://www.europarl.europa.eu/news/nl/news-room/content/20131216IPR31001/html/Tobacco-directive-MEPs-reach-agreement-with-Council-of-Ministers>
- 193** <http://www.guardian.co.uk/world/2013/may/28/ireland-plain-cigarette-packets>
- 194** <http://www.endgameconference2013.in/>
- 195** (ECLI:NL:HR:2014:2928).
- 196** http://www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/250914_-_Dossier_de_Presse_-_PNRT_2_.pdf en http://www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/250914_-_Discours_Marisol_Touraine_-_PNRT.pdf
- 197** <https://www.perssupport.nl/persbericht/95075/vordering-afge-wezen-toch-blijft-deur-dicht-voor-tabaksindustrie>
- 198** Zie voor transpositie TPD in wijzigingen tabakswet: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=CELEX:32014L0040>
- 199** https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2016Z248806&did=2016D50929
- 200** Met flink aandacht voor tabaksontmoeidiging: "Verhoog de prijzen van sigaretten, verminder het aantal verkooppunten drastisch en verdrijf roken uit het publieke domein"
- 201** <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Rookruimten-in-horeca-toegestaan.aspx>
- 202** https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/plenaire_verslagen/detail?vj=2016-2017&nr=426&version=2
- 203** Oude voorraden mogen niet meer verkocht worden. Elk pakje moet de nieuwe gezondheidswaarschuwing bevatten. Pakjes moeten minimaal 20 stuks bevatten, pakjes shag moeten minimaal 30 gram bevatten, alleen tabak zonder smaakjes mag worden verkocht met uitzondering van menthol, producten mogen geen klik systeem meer bevatten.
- 204** <https://rookvrijgeneratie.nl/nieuws/kabinet-rutte-iii-om-armt-de-rookvrije-generatie/>
- 205** Na een indrukwekkende powerpitch van Pim van Gool, hoogleraar neurologie en voorzitter van de Gezondheidsraad, hebben PvdA, GroenLinks, D'66, CDA, CU, SGP en SP, vergaande toezeggingen op dit punt gedaan.
- 206** <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1355014/philip-morris-lan-ceert-e-sigaret-iqos-in-nederland>
- 207** <https://www.smokefreeworld.org>

Tabaksontmoediging door de jaren heen

Alliantie
**Nederland
Rookvrij!**

